

UŞAK MÜZESİNDE BULUNAN PERS SİKKELERİ

İlhan ÇAVUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR

2017/TP050 Numaralı Yüksek Lisans Tez Projesi Uşak

Üniversitesi Bap Koordinasyon Birimi Tarafından Desteklenmektedir.

Uşak

Haziran, 2019

UŞAK MÜZESİNDE BULUNAN PERS SİKKELERİ

İLHAN ÇAVUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2019

ÖZET
UŞAK MÜZESİNDE BULUNAN PERS SİKKELERİ

İlhan ÇAVUŞ

Arkeoloji Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR

Anadolu topraklarına milattan önce 6. yüzyılın ortalarında doğudan gelen persler, kuzeybatıya ilerleyerek günümüzde batı Anadolu sınırlarına kadar ulaşmışlardır. Bu dönemde bu coğrafya da yaşan Lidyalılar ile karşılaştıktan sonra Anadolu tarihi coğrafyasında yerini alan Persler, Anadolu'da sanatsal anlamda kendilerinden daha büyük devletler ile karşılaşmışlar, karşılaştıkları devletlerin çeşitli inanış ve sanatsal özelliklerini bünyelerine katarak büyümeye devam etmişlerdir.

İlk kurucusu II. Kiros olarak bilinen pers imparatorluğu, öncelikler doğuda Medleri yenilgiye uğratmış arkasından bu günkü Irak-Suriye dolaylarından Anadolu içlerine kadar gelmişlerdir. Bu aşamadan sonra M.Ö.547 yılında Persler ile Lidyalılar daha doğrusu Pers Kralı II.Kiros ile Lidya Kralı Kroisos Lidya toprakları için karşı karşıya gelmiş ve yapılan savaş sonucunda Lidyalıların başkenti Sardeis Perslerin eline geçmiş ve Batı Anadolu'da Pers hakimiyeti başlamıştır. Yaklaşık 200 boyunca süren Pers egemenliği, M.Ö.337 yılında Büyük İskender'in Persleri yenilgiye uğratmasıyla sonlanmıştır. Anadolu topraklarına uyum sağlayan Persler özellikle Sardeis alınmasından sonra sikke ile tanışmış ve yaklaşık 30 yıl boyunca Lidya sikkelerini değiştirmeden kullanmışlardır. Daha sonra Pers Kralı I. Dareios'un tahta çıkmasıyla Persler kendilerine ait ilk sikkeleri basmışlardır.

Anahtar Kelimeler: *Uşak Müzesi, Pers İmparatorluğu, Sikke, Ticaret, Analiz.*

ABSTRACT

PERSIAN COINS IN THE MUSEUM AT USAK

İlhan ÇAVUŞ

Archeology Department

Uşak University Social Sciences Institute, Haziran,2019

Consultant: Assistant Professor Emre TAŞTEMÜR

From Anatolia to Anatolia in the mid-6th century, the persians from the east reached the western Anatolian borders today. In this period, birthdays, birthdays, birthdays, Anatolian history of the Persians, Anatolia, Anatolia, the artistic understanding of the greater countries encountered more, they meet the state of the various beliefs and artistic characteristics of their own continued to grow.

First founder II. The Pers Empire, known as Kiros, has been defeated in the east by the priorities in the east, followed by the present Iraqi-Syrian circles to Anatolia. After this step, Persians and King of Persians II.Kiros and the king of Lydia Kroisos in the year of 547 BC against the territory of the Lydians as the result of the war and the capital of the Lydians, Sardis Persians and the domination of Persia began in Western Anatolia. The Persian sovereignty ended with the defeat of the Persians of Alexander the Great in 373 BC. Harmony to the Anatolian lands The Persians met the coin, especially after the Sardis withdrawal, and used it for about 30 years by changing the Lydian coyotes. Later on, when the Persian King Dareios I ascended the throne, the Persians ran their first coins.

Key words: *Usak Museum, Persian Empire, Coins, Trade, Analysis.*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Arkeoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi İlhan ÇAVUŞ'un 'Uşak Müzesinde Bulunan Pers Sikkeleri' başlıklı tezi 28/06/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR

.....

Üye: Prof. Dr. Binnur GÜRLER

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Münteha DİNÇ

.....

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada öncelikle Pers sikkelerinin tarihimizdeki yeri ve önemi ile Batı Anadolu coğrafyasında Pers hâkimiyetinin ardından oluşan kültürel birikim, sikkeler ışığında anlatılmaya çalışılmıştır. Bu yapılırken öncelikle Uşak tarihi ve coğrafyası ile Pers tarihi ve coğrafyasından bilgiler verilerek, sikkelerin tarihteki yeri ve önemi ile bulunuşları hakkında pers sikkeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca 25 sikke üzerinde yapılan XRF analiz sonuçları da çalışmada yer almaktadır.

Çalışmam da, öncelikle bana danışmanlıktan ziyade arkadaş olan ve yol gösteren hocam Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR'e, ders aşamasında bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Münteha DİNÇ ve Uşak Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Ders ve yazım aşamasında desteğini esirgemeyen, meslektaşlarım Uşak Müzesi Müdürü Şerif SÖYLER ve Uşak Müzesi uzmanlarına ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Son olarak bu aşamaya kadar bana hep destek olan anne ve babama, benden teşvik ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Nevin DEMİR ÇAVUŞ ve Azra'ma sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

İlhan ÇAVUŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı : İlhan ÇAVUŞ
Doğum Yeri ve Tarihi : Kütahya/16.02.1982
Lisans Öğretimi : Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji
Bölümü, Arkeoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji
Bölümü, Arkeoloji Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi :

Çalıştığı Kurumlar :

2009: Kültür ve Turizm Bakanlığı- Arkeolog (Halen)
2008 Diyarbakır İl Özel İdaresi – Arkeolog
2005-2007 Kütahya Seyitömer Höyük Kurtarma Kazıları
2003-2004 Foça Antik Kenti Kazıları
2002-2003: Kelenderis Antik Kenti Kazıları

İletişim

e-posta adresi :ilhancavus@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
ÖZGEÇMİŞ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
HARİTALAR LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1

1. BİRİNCİ BÖLÜM: UŞAK

1.1. KENTİN COĞRAFI KONUMU, TARİHÇESİ VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	4
1.1.1. Kentin Coğrafi Konumu.....	4
1.1.2. Yapılan Araştırmalar ve Kentin Tarihçesi.....	5
1.2. SİKKE TARİHİ VE NÜMİSMATİK.....	17
1.2.1. Sikkenin Bulunuşu ve Yayılımı.....	18
1.3. SİKKEDEN ÖNCE TİCARET VE ÖDEME ARAÇLARI.....	23
1.4. SİKKE BASIM YÖNTEMLERİ.....	25
1.4.1. Darp Tekniği	25
1.4.2. Döküm Tekniği	26

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. PERS TARİHİ COĞRAFYASI VE PERSLERİN KURULUŞU.....	27
2.1.1. Perslerin Yükselişi ve Anadolu Hâkimiyetinden Önceki Süreç.....	30
2.1.2. Pers- Lydia Savaşı ve Perslerin Anadolu Hâkimiyeti.....	31

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. PERS SİKKELERİ.....	34
3.1.1. İlk Dönem Pers Sikkeleri.....	34
3.1.1.1. Perslere Ait Kroisos Sikkeleri.....	34
3.1.2 Perslere Ait İlk Özgün Sikkeler.....	36
3.1.3. Pers Satrap Sikkeleri ile Yerel Basım Sikkeler.....	39
3.1.4. Uşak Müzesinde Bulunan Pers Sikkeleri ve Defineleri.....	41
3.1.5. Elvanlar Definesi Buluntu Yeri ve Değerlendirmesi.....	41

4. BÖLÜM

4.1. XRF ANALİZİ VE ANALİZ TABLOSU VE ANALİZ SONUÇLARI.....	43
4.1.1. Floresans Spektrometri Analizi Yorumlaması.....	45
4.1.2. Yüksek Enerjili Elektromanyetik Dalga Analizi Yorumlaması.....	46
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR.....	47
KATALOG.....	51
HARİTALAR	138
KAYNAKÇA.....	140

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Fotoğraf 1. Kroisos Stateri Tarzında Pers Altın Sikkesi.....	32
Fotoğraf 2. Altın Pers Sikkesi, Dareikos.....	35
Fotoğraf 3. Gümüş Pers Sikkesi, Siglos.....	35
Fotoğraf 4. Bronz Satrap Sikkesi.....	37
Fotoğraf 5. Bronz Ephesos Sikkesi.....	37

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

Harita 1. Pers İmparatorluk ve Satraplık Sınırlarını Gösteren Harita.....	128
Harita 2. Perslerin Ionia Bölgesinde Hâkimiyet Alanını Gösteren Harita.....	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Pers Krallık Sikkelerinin Ön Yüzlerinde Görülen Tiplerin Çizimi.....33

KISALTMALAR LİSTESİ

Ağ. : Ağırlık

AR : Gümüş

Bmc Arabia: Catalogue of the Greek Coins of Arabia Mesopotamia and Persia

Bkz. : Bakınız.

Cng Trithon: Classical Numismatic Group, Inc.

Çev : Çeviren

Ed : Editör

Env. No . : Envanter Numarası

Gr : Gram

Kat. : Katalog

Mm : Milimetre

MÖ :Milattan Önce

MS :Milattan Sonra

Ref : Referans

Sng Kayhan: Sylloge Nummorum Graecorum, Turkey 1: The
Muharrem Kayhan Collection, Part 2.

Sng Kopenhagen: **Sylloge Nummorum Graecorum**, Deutschland, The Royal Collection
of Coins and Medals, Danish National Museum. (Copenhagen, 1942-
1979).

Sy : Sayfa

GİRİŞ

Bulunduğu konum ve bereketli toprakları itibariyle her zaman farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Anadolu coğrafyası, bu iskânı başarmak ve sürekliliğini sağlamak amacı taşıyan çeşitli uygarlıkların savaşlarına ve siyasi mücadelelerine sahne olmuştur. Anadolu coğrafyasının batısında bulunan Uşak da bu tarihsel süreç içerisinde, bulunduğu konum itibariyle çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Hitit kültürünün de etkisi altında kaldığı düşünülen şehir, günümüze kadar Frigler, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Hellenistik Krallıklar, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde kalmıştır.

Zengin bir kültürel katmanın var olması sebebiyle, Uşak'ta arkeolojik buluntular çeşitlilik göstermiş, buluntuların önemli bir bölümünü de sikkeler oluşturmuştur.

Sikke; ağırlığı ile içindeki maden miktarı kontrol altında tutulan, yüzeyinde devletin işareti ya da arması bulunan, disk biçimli ödeme aracıdır. İlk defa MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısında Batı Anadolu coğrafyasında Lidyalılar tarafından kullanılmaya başlanan bu ödeme aracının ilk örnekleri, altın ve gümüş karışımı bir maden olan elektrondan oluşmaktadır. Kendinden önce gelen ve tarihin ilk dönemlerinden beri kullanılan ödeme araçlarını ortadan kaldıran sikke, ödeme çeşitliliğine son vererek zamanla sınırları aşip geniş bir yayılım alanı bulmuştur. Sikkeden önce Neolitik Dönemde ortaya çıktığına inanılan değiş tokuş ticareti- malın mal ile değişimi- bulunmaktaydı. Terminolojide trampa ya da barter denilen bu ticaret, sikkenin bulunup kullanılmasına kadar devam etmiştir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Lidyalılar tarafından bulunduktan sonra değiş tokuş ticaretine son veren sikke, tarihsel verileri üzerinde barındırmasıyla Arkeoloji Bilimi'nin, yazıtsal ve görsel veri sunan çok önemli ve vazgeçilmez buluntu çeşidini oluşturmaktadır. Üzerlerinde görülen betimlemeler ve lejantlar; basıldığı dönemin izlerini, güç mücadelelerini, toplumsal yaşayışını, basıldığı kültürün ulaştığı sınırları ve benzeri pek çok veriyi bizlere sunması açısından diğer arkeolojik buluntu gruplarından ayrılır.

İlimizde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda sikkelerin sıkça bulunması ayrıca müzeye satın alma, bağış ve müsadere yoluyla gelen eserlerin bir çoğunda

sikkelerden oluşması nedeniyle, Uşak'ta bulunan sikkelerin bilimsel olarak yayımlanması ihtiyacı doğmuştur. Müze envanterinde en yoğun buluntu grubu olarak karşılaştığımız Pers sikkeleri daha önce üzerinde çalışılmamış bir eser grubu olup, ender bulunan eserler arasındadır. Uşak Müzesi envanterinde yaklaşık 1400 adet pers sikkesi bulunmakta, bu oran pek çok müze envanterindeki Pers sikkesi miktarından daha fazla bir buluntu grubunu oluşturmaktadır. Bu sayı içinde en önemli grubu ise 2017 yılı içerisinde İlimiz Eşme ilçesi Elvanlar Mahallesi'nde bulunan 740 adetlik sikke grubu oluşturur. Lidya-Pers Mücadelesine sahne olan Batı Anadolu'da, en fazla Pers Sikkesine sahip müzelerden olan Uşak Müzesi envanterindeki pers sikkeleri çoğunlunun define buluntuları olması açısından önemlidir.

Define buluntuları bazen pek çok farklı arkeolojik veriyi bir araya getirir, bu da Arkeoloji Bilimi için öncelikli bir veri kaynağını oluşturur. Sikke defineleri, farklı sikke örneklerinin aynı definde yer almasıyla, sikke basımı özellikleri, ticari ilişkiler, coğrafi etkileşimler, dönemsel sınırlar gibi pek çok konuda bize çeşitli veriler sunar. Tez örneğinde olduğu gibi aynı grup sikke defineleri ise, buluntu yeri ve dönemi itibarıyla veri sunmaya başlar ve yukarıda sayılan bilgileri çeşitli araştırma yöntemleriyle art arda ortaya koyabilmektedir. Bu noktada ise definenin hangi şartlarda bulunduğu önemlidir. Bilimsel bir kazı yahut kaçak kazı ya da tarımsal faaliyetler esnasında mı bulunduğu, bize araştırma için ilk hareket noktasını ve elde edilecek bilginin doğruluk oranı konusunda fikirler sunmaktadır.

Anlatılanlar ışığında söz konusu sikkeler “Uşak Müzesinde Bulunan Pers Sikkeleri” başlıklı çalışmamızın parçası olmuştur. Tez kapsamında yapılan çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde ilk olarak, Uşak İlinin tarihi coğrafyası çizilerek yapılan araştırmalar, arkeolojik kazılar ve diğer çalışma sonuçlarından da faydalanılarak elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında sikkenin basıldığı bölgeye yakın bir konumda bulunmasının da üzerinde durulmuş, sikke tarihi ve nümizmatik bilimi hakkında bilgiler, ödeme araçları, sikke basım yöntemleriyle birlikte anlatılmıştır. İkinci bölümde ise ilk olarak, günümüzdeki İran bölgesinde kurulan ve tarihin akışı içerisinde başarılı bir şekilde batıda Yunanistan'a doğuda ise günümüz Hindistan sınırlarına kadar topraklarını genişleten Pers İmparatorluğu'nun tarihi ve Anadolu'daki hâkimiyet

mücadeleleri anlatılmıştır. Perslerin yükselişi ve Lidya Pers mücadelesi hakkında bilgiler de bu bölümde bulunur. Üçüncü bölümde ise Pers sikkeleri, birim değerleri ve oranları, üzerinde görülen betimler ile Uşak Eşme İlçesi Elvanlar Mahallesi sınırlarından bulunan Pers Define bilgileri de bu bölümde yer almıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, son yıllarda yapılan arkeolojik çalışmalarda hızlı bir şekilde kullanımı artan, X-ışınları floresans (XRF) tekniği ile Uşak Müze envanterinde bulunan 23 adet Pers, 2 adet Lidya sikkesi üzerinde yapılan analiz sonuçları yorumlarla birlikte ortaya konulmuştur. Ayrıca XRF (X-ışını floresans) tekniğinin nasıl yapıldığı, hangi numunelerin kullanıldığı ve yöntemleri ile Uşak Müzesinde bulunan ve önemli bir koleksiyon olan Pers sikkelerinden örnekler katalog şeklinde verilmiştir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM: UŞAK

1.1. KENTİN COĞRAFI KONUMU, TARİHÇESİ VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

1.1.1. Kentin Coğrafi Konum

Uşak Türkiye coğrafyasında Ege Bölgesi'nde ve bu bölümün de İç Batı Anadolu kısmında yer alır. Kuzeyde Kütahya, Doğuda Afyonkarahisar, batıda Manisa ve Güneyde Denizli illerine komşu olup, bu bölüm Ege Bölgesi'nin İç Anadolu, Marmara ve Akdeniz Bölgelerine sokulduğu yüksek bir sahayı oluşturur. Bununla birlikte kuzeydoğuda bulunan Murat Dağı Kütahya ile il sınırını meydana getirir. İlin merkez ilçesinin, ilin tüm ilçeleri ile sınırı vardır. İlçenin komşuları kuzeyde Şaphane ve Gediz, kuzeybatıda ve batıda Selendi, batıda Kula, güneyde Eşme, Ulubey ve Karahallı, güneydoğuda Sivasslı ve doğuda Banaz ilçeleridir (Doğanay, 2014:2).

İl merkezi kısmen düz bir alanda yer almakta olup il sınırlarında yer alan kuzeyde 2121m yüksekliği ile Şaphane Dağı, kuzey doğusunda 2309m yüksekliği ile Murat Dağı, güneydoğusunda 1990m yüksekliği ile Bulkaz Dağı, ilin doğal sınırlarını oluşturmaktadırlar. İl topraklarının batısı, Gediz vadisi ile Ege Bölgesine açılır. İl toprakları birçok vadiyle yarılmış dalgalı yaylalar görünümündedir. Bu yaylalar kuzeydoğudan güneybatıya doğru alçalarak bazı kesimlerde hafif dalgalı bir görünüş alırlar (Anonim, 2017:1). Kuzey doğu kesiminin daha dağlık olması nedeniyle yaylalar bu yönde daha çok dikkat çeker.

Coğrafi konum olarak şehir her zaman önemli ticaret yolları ve güzergâhlar üzerinde bulunmuştur. Yörenin elverişli iklim koşulları ve yüzey şekillerinin de uygun olması ile tarihsel süreç içerisinde Ege kıyılarından İç Anadolu'ya geçiş olarak kullanılan ve sürekli yerleşime sahne olmuş bir coğrafya ya sahiptir (Çakmak, Özav, 2001:138).

1.1.2. Yapılan Araştırmalar ve Kentin Tarihçesi

Adı ile dikkat çeken bir il olan Uşak, 1953 yılına kadar Kütahya vilayetinin bir kazasıdır. Uşak adı ne Anadolu'da Türklerden önce yaşayanların verdiği bir adın uzantısı, ne de Türkçe bir kelimedir. Uşak kelimesinin dilimizde birkaç anlamı olmasına rağmen bir yerleşim bölgesine ad olarak verilmesi arasında ilişki kurmak anlamsızdır (Tutsak, 1998: 12). Uşak adı Kelime anlamı ile farklı dillerde ve lehçelerde 3 farklı şekilde bulunmaktadır. Birincisi Çağatay Türkçesi ile “oğul, torun” anlamı taşımaktadır. İkincisi Arapça “Aşk” kelimesinin çoğuludur. (Aşıklar) diye tercüme edilir. Üçüncüsü halk dilinde “Esir, köle, hürriyeti ve fikri olmayan adam” yerine kullanılır (Tümer, 1971:229).

Kentin tarihine bakıldığında, kentle ilgili Türk hâkimiyeti sonrasına ait bilgilere ulaşılabiliyorken erken dönemlere ait bilgilerin oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Bu da hiç kuşkusuz son dönemlere kadar arkeolojik araştırmaların ve kazıların oldukça az olmasından kaynaklanmaktadır. Aslında şehrin arkeolojik açıdan bilinirliği çok olsa da bu ün aslında tamamıyla kaçakçılık ve kaçak kazılar vasıtasıyla olmuştur. Hiç kuşkusuz bunun sebebi de 1960'lı yıllarda kaçak kazılar vasıtasıyla bulunarak yurt dışına kaçırılan ve “Karun Hazineleri” olarak bilinen Anadolu-Pers ve Lidya eserleridir. Eserler, kaçak kazılar vasıtasıyla bulunmuş olsa da, kent tarihinin MÖ 6-5. yüzyılları hakkında bilgiler sunmaktadır (Akbiyikoğlu, 1990:1-24). Yukarıda da bahsedildiği üzere, şehrin erken dönem tarihine ilişkin arkeolojik bilgiler, yakın zamana kadar Uşak Müze Müdürlüğünde yer alan tescil dosyaları ve bu dosyalar üzerindeki bilgiler kadardır. Fakat son yıllarda, Türk araştırmacılarının şehre olan ilgisi artmış, Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi çatısı altında Arkeoloji Bölümünün kurulmasıyla da sürekliliği olan kazıların ve yüzey araştırmalarının önü açılmıştır.¹

İlde yapılan tarihsel ve arkeolojik çalışmalardan önce, şehre gelen gezginlere ve yazdıklarına kısaca bakmak gerekir. Bu anlamda bilinen Uşak'a ilk gelen seyyah hiç kuşkusuz Evliya Çelebi'dir. Evliya Çelebi Seyahatname'sinde Uşak ve Banaz'dan

¹ Bu ortak çalışmalar sonucunda Uşak Müzesi Müdürlüğü, Uşak Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümleri ile ilde araştırma yapan bilim insanlarının yazılarının da yer aldığı “Yüzey Araştırmaları ve Kazılar Işığında UŞAK” adlı kitap 2017 yılında yayımlanmıştır.

bahsederek o dönem Kütahya'nın bir vilayeti olan Uşak Kazası'nda etrafı iki bin adım olan ve beş kapısı bulunan bir kaleden bahseder (Evliya Çelebi, Seyahatname IX: 23).

Aynı dönemlerde Uşak Kazası'na uğrayan bir diğer gezgin ise Katip Çelebi'dir. Katip Çelebi "Cihannüma" adlı eserinde, Evliya Çelebi'nin bahsettiği kaleden bahsederek kalenin yeri konusunda biraz daha ayrıntılı bilgiler verir. Kalenin, Kazanın Murat Dağı yönünde ve yüksek bir kayanın üzerinde inşa edildiğinden bahseder (Kâtib Çelebî, Cihânnümâ, 632). Şehrin kalesiyle ilgili bilgiler veren her iki gezginin notlarına göre, şehrin Osmanlı Döneminde bir kalesinin varlığı anlaşılmakta olup yapılan araştırmalarda şu ana kadar bu kaleyle ilgili herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

1833 ve 1836 yıllarında bölgeyi ziyaret eden bir diğer gezgin ise İngiliz asıllı arkeoloji araştırmacısı ve rahip Francis Vyvyan Jago Arundell'dir. Arundell "Discoveries in Asia Minor" (Batı Anadolu'nun Keşfi) isimli eserinde günümüzde Ulubey İlçesi sınırları içerisinde bulunan Blaundos antik kentini ziyaret ederek eskizlerini almış ve gravür sanatçısı Edward Francis Finden'e gravürlerini yaptırmıştır. Ayrıca kentte Roma Döneminden kalma yazıtlardan da bahseder (Arundell, 1834: 81-83). Uşak için büyük bir kasaba olarak bahseden gezgin, bir cami duvarında yer alan olasılıkla devşirme malzeme olarak kullanılmış yazıtta "Flaviopolis" yazdığını belirtir (Arundell, 1834: 116).

19. yüzyılda gezginlerin oldukça sık uğradığı alanlardan olan Batı Anadolu coğrafyasının bu dönem bilgilerini gezginlerin notlarından ve kitaplarından öğrenerek günümüz ile mukayese etmek bilimsel verilerin değerlendirilmesi açısından önemli bir noktadır. Uşak için de bu yüzyılda önemli seyyah ve gezginlerden biri İngiliz araştırmacı ve seyyah William John Hamilton'dur. Hamilton 1835 ile 1845 yılları arasında İç Anadolu'nun önemli bir bölümünü ve Uşak'ı da ziyaret eder. İzlenimlerinin de "Researches in Asia Minor" adlı yayında toplamıştır. Yazar Uşak'ta Arundell'in cami duvarında gördüğü yazıtlardan bahseder (Hamilton, 2013: 97). Bununla birlikte şehir merkezinde bir çeşmede yalak olarak kullanılan mermerden yapılmış Roma Dönemi lahdinden bahsederek bunu tasvir eder. Söz konusu eserlerin Sandıklı yolu üzerindeki Ahat Köy'den geldiğini ve orada bunlardan daha çok bulunduğunu öğrenen gezgin bu köye gitmeye karar verdiğini belirterek Ahat Köy'e (Akmonia'ya) gider. Yolculuk esnasında daha oraya varmadan yol üstündeki köylerdeki cami, çeşme ve ev

duvarlarında kullanılmış kalıntılara rastladıklarından bahsetmektedir. Antik kentte bulunduğu kalıntılardan ve yazıtlardan bahseden yazar, bu kentin adını yanlış olarak Akmonia değil Traianopolis olduğunu söylemektedir (Hamilton, 2013: 100).

Sivashlı İlçesi'ndeki Sebaste ve Ulubey İlçesi'ndeki Blaundos Antik Kentlerini de gezen Hamilton, buralarda incelemeler yaparak bulunduğu yazıtları okumuştur (Hamilton, 2013: 103-109).

Uşak'a gelen gezgin ve seyyahların en önemlilerinden biri de Fransız mimar, arkeolog ve gezgin Charles Texier'dir. 19. Yüzyılda Anadolu'yu gezen seyyah Batı Anadolu gezisi sırasında Uşak'a da uğramıştır. Şehrin geniş bir ovada yer aldığını söyleyen yazar, şehrin nüfusundan bahsederek, halkın zanaatkâr olduğunu ve halıcılık yaptığını belirtir. Şehrin mimari özelliklerini de söyleyen gezgin evlerin eski bir üslupla kerpiçten yapıldığını belirtmiştir (Texier, 2002: 364). Bununla birlikte Uşak (Temenouthyrai) şehir merkezinde, diğer seyyahların bahsettiği, şehre hâkim bir noktada bulunan eski bir kaleden bahseder (Texier, 2002: 366).

Şehirde öğrendiği bilgilerden Ulubey Blaundos Antik Kenti'ni öğrenen ve buraya giden gezgin, şehrin İzmir Metropolitiği'ne bağlı bir piskoposluk merkezi olduğundan bahseder. Hamilton ve Arundell'in verdiği bilgileri doğrulayan gezgin Hamilton'un bir yazıttan okuyarak adını doğru olarak ilk defa verdiği Blaundos Kenti olarak bahseder. Söz konusu yazıtta ise (Blaundeon Macedonien) Makedonyalı Blaundoslular olarak belirtir. Antik kentin coğrafi özelliklerinden de bahseden gezgin, kentin derin bir vadi üzerindeki tepede yer aldığını belirterek yamaçlarındaki kaya mezarlarından bahsetmektedir (Texier, 2002: 95).

Diğer gezginler gibi Uşak'ta yer alan antik kentleri gezen seyyah, Banaz Ahat Köy'e de giderek incelemeler gerçekleştirmiştir. Texier Akmonia için Kral Akmon tarafından kurulan bir Phrygia şehri olduğunu belirtir ve ismini Hamilton gibi Traianopolis olarak belirterek (Texier, 2002: 368), şehrin Roma İmparatorluğu zamanında Apameia Eyaletine bağlı olduğunu söyler.

19. yüzyılın sonlarında Uşak'ı ziyaret eden bir diğer seyyah ise Sir William Ramsay'dır. Ramsay, Uşak'ta pek çok noktadan bahseder ve bunları tek tek açıklar. Blaundos Antik Kenti'nin varlığını Hamilton'un kanıtladığını belirtmiştir (Ramsay,

1960: 26). Klannoudda şehrinin Akmonia yolunda olduğunu bu şehrin Peutinger Haritasında bilindiğini belirterek buradaki mesafenin yanlış olduğunu belirtir (Ramsay, 1960: 27). Seyyahın Mesotimolos Kenti için uzun bir görüşü vardır. Şehrin isminden yola çıkarak olasılıklar üzerinde durur ve son olarak şehrin tahminen Takmak-Uşak yolu yakınında olduğunu belirtir (Ramsay, 1960: 28). Uşak sınırlarında yaptığı geziden pek çok bilgi paylaşan Ramsay, Pepouza Kenti'nin Yanık Ören'de, isminin anlamını da vererek Sebaste'nin Sivaslı'da, Aloudda/Eleouza'nın Roma kontrolündeki Sebaste'ye bağlılığının muhtemel olduğunu, Akmonia'nın Ahat Köyü'nde olduğunu belirtir (Ramsay, 1960: 29-33).

Yazarın Keramon Agora olarak bahsettiği başka bir yerleşim hakkında ise İslamköy'den güneybatıya bir saat mesafedeki büyük tümülüsteki kazılarda önemli verilerin sağlanabileceğini belirtir (Ramsay, 1960: 34).

Son olarak Temenouthyrai için iki muhtemel konumdan bahseden yazar, ayrıntılı bir şekilde bu iki konumun nereler olabileceği hakkında yorum yaparak, Temenouthyrai'nin Güre ve Yeniköy hatta Uşak'ın kendisinin gösterilebileceğini belirtir (Ramsay, 1960: 94). Şehirde 17,18 ve 19. yüzyıllar da yapılan bu çalışmaların yanında başka bilim adamları da kısa süreli çalışmalar için şehre uğramıştır. Fakat çağdaş ve güncel bilimsel çalışmaların ilk örneklerinden birini Fransız Milli Bilimsel Araştırma Merkezi üyesi Prof. Dr. Thomas Drew-Bear gerçekleştirmiştir. 1960 lı yıllarda başlayan çalışmalar 1970'li yılların ortalarına kadar devam etmiş ve yapılan çalışmalar "The City of Temenouthrai in Phrygia" adlı makalede yayımlanmıştır (Drew-Bear, 1979: 275-302).

20. yüzyılın ortalarından itibaren Türk bilim adamlarının bölgeye ilgisi artmış Sivaslı İlçesi'nde yer alan Sebaste Antik Kenti'nde ilk bilimsel çalışmalar Arkeolog ve Müzeci Nezih Fıratlı başkanlığında Ufuk Esin ve Ülkü İzmirli tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda Sebaste Antik Kenti'nde büyük ve küçük kilise olarak adlandırılan yapılar ortaya çıkarılmış ve yine bu alana yakın bir noktada bulunan tümülüslerde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Fıratlı, 1972: 109-160).

İngiliz araştırmacı ve seyyah William John Hamilton'un ismini ve yerini doğru olarak lokalize ettiği Ulubey İlçesi Blaundos Antik Kenti'nde ise ilk çağdaş bilimsel

çalışmalar 2000’li yılların başında gerçekleştirilmiştir. Uşak Müzesi ve Almanya Goethe Üniversitesi Arkeoloji Bilimler Enstitüsü öğretim üyesi Axel Filges tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırma çalışmaları “Blaundos” adlı bir kitapla yayımlanmıştır (Filges, 2006: Blaundos).

Şehrin çevresinde yapılan kazı ve araştırmalar, bu çevredeki yerleşimlerin Prehistorik çağlara kadar indiğini ve o çağlardan bu yana da sürekli devam ettiğini göstermiştir (İzmirligil,1975: 41-42.). Bununla birlikte Uşak ili çevresindeki tüm illerde, Paleolitik Çağ’a ilişkin buluntular elde edilmiş olmasına karşın, söz konusu çağ için Uşak hala kocaman bir kara delik olarak karşımızda durmaktadır. Bu duruma neden olarak, Uşak ili sınırları içerisinde yeteri kadar araştırma yapılmadığı ve/veya Paleolitik Çağ ile ilgili yapılan araştırmaların eksik olduğunu ileri sürebiliriz. Bu dönemlerle ilgili yapılan ilk kazı ve yüzey araştırmalarının daha çok tümülüsler üzerinde yapıldığı söylenebilir. 1966-1970 yılları arasında Ufuk Esin ve Nezih Fıratlı tarafından Sivashlı İlçesi’ndeki Selçukler’de (Antik Sebaste) Küçük ve Büyük Kilise olarak adlandırılan alanlarda küçük boyutlu kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları ile yine bu noktaya yakın tümülüsler üzerinde yaptıkları araştırmalar il sınırlarındaki ilk bilimsel çalışmalar olarak söylenebilir (Fıratlı,1970:109-160). Ayrıca David French ve James Mellaart’ın ve Batı Anadolu’da yaptığı yüzey araştırmaları sonucunda Uşak’taki bazı prehistorik yerleşmelere de değinilmiştir (Lloyd-Mellaart,1962:196-197). Sivashlı İlçesi sınırların da yer alan bu kentte, günümüzde de yüzey araştırmaları yapılmaktadır.²

Son yıllarda Uşak ilinde yapılan bilimsel çalışmalara baktığımızda ise Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi çatısı altında Arkeoloji Bölümü’nün kurulmasıyla ilimizde bilimsel araştırmaların yoğunluk kazandığı göze çarpar. Yukarıda da bahsedildiği üzere Sivashlı İlçesi Sebaste Antik Kenti’nde Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR başkanlığında “Sebaste Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması” adıyla çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Taştēmūr, 2017: 83-90).

Banaz İlçesi Akmonia Antik Kenti’nde çalışmalar ise yine Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Münteha DİNÇ

² Söz konusu antik kente Dr. Öğr. Üyesi Emre TAŞTEMÜR, başkanlığındaki bir ekip ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın izniyle “Sebaste Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması”, adlı çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

başkanlığında yürütülmekte olup günümüze kadar yapılan çalışmalar “Antik Phrygia’nın Merkezinde Bir Kent AKMONIA, 2014-2017 Yılları Arasındaki Arkeolojik Yüzey Araştırmalarının Sonuçları” adlı bir kitapla yayımlanmıştır (Dinç, Taştemür, 2019: 1-26).

İlin Protohistorik Dönem Araştırmaları ise yine aynı üniversiten Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali YILMAZ tarafından “Uşak Protohistorik Dönem Yüzey Araştırmaları” adlı bir çalışmayla yürütülmektedir (Yılmaz, 2017: 45-53).

Ayrıca Ordu Üniversitesi Tarih Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Harun OY başkanlığında gerçekleştirilen ilin İlk Tunç Çağı araştırmaları da “İlk Tunç Çağı’nda Uşak 1-Merkez Banaz ve Sivaslı İlçeleri” adlı bir kitapta toplanmıştır (Oy, 2018: İlk Tunç Çağı’nda Uşak 1-Merkez Banaz ve Sivaslı İlçeleri).

Son yıllarda yapılan çağdaş ve bilimsel araştırmalar ilimizin tarihinin aydınlatılmasında önemli bir rol oynamakta olup bu çalışmaların kazanımları oldukça kısa sürelerde görülmeye başlanmıştır. Yapılan ilk araştırmalarda, Uşak için en eski tarih veren buluntuların Geç Neolitik Dönem’e kadar uzandığı düşünülmekteydi. Uşak için bu görünüm, 2015 yılında belki de bölgenin ve en önemli keşiflerinden birinin Dr. Öğr. Üyesi Selahattin POLAT tarafından yapılmasıyla sona ermiştir. Uşak İlinin Paleolitik Çağ’ına ait olan bu ilk buluntu yeri, Uşak ili Banaz ilçesi, Kızılcaören Köyü’nün 2,5 km güney batısında, yöre halkının Sürmecik (Uyuz Hamamı) olarak nitelendirdiği alandadır (Taşkiran, 2017: 22). Alanın keşfedilmesinin hemen ardından, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ile Uşak Müzesi Müdürlüğü başkanlığında 2016- 2017 yıllarında iki dönem boyunca kurtarma kazıları yapılmıştır. Termal suların yoğun olarak çıktığı ve maden sahası içinde bulunan alanda 2016 ve 2017 yıllarında yapılan kurtarma kazıları sonucunda, çakmaktaşı, fosil hayvan kemik ve dişlerinin yanında iki yüzeyli taş aletlerinde bulunması Mousterien kültürünün izlerini göstermiş, bu da Uşak ilinin bilinen en erken tarihini Orta Paleolitik Dönem’e (MÖ 250.000-60.000) geriye çekmiştir. (Taşkiran, 2017: 22). Bu buluntular Uşak Arkeoloji Müzesi’nde sergilenmektedir.

Şehrin sonraki dönemlerine bakıldığında ise, MÖ 2000’li yıllarda Anadolu’da siyasi birliğini kuran Hititlere sınır olmuştur (Akpınar, 2011:534). Bu kapsamda son yıllarda yapılan araştırmalarda Hititlerin batısı sınırında yer alması muhtemel olan günümüz Uşak coğrafyası sınırlarında bulunan bazı yerleşimler bizlere ipuçları sunabilir. Bu anlam da en önemli yerleşimlerden biri Banaz’ın doğu kenarında bulunan Banaz Höyüktür. Günümüz Banaz İlçesi’nin Kuzey batı yönünde bulunan höyük, doğu-batı uzantılı olup Ankara-İzmir karayolundan da görülebilmektedir. Höyük Orta ve Geç Tunç Çağı’nda Uşak Bölgesinin en büyük yerleşimlerinden biridir (Mellart-Murray, 1995: 99-102). Günümüz ana yolunun hemen yakınında bulunan höyüğün tarihsel dönemler içerisinde de önemli yol güzergâhları üzerinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Uşak İli’nin sonraki dönemleri ise “Karanlık Çağ” olarak adlandırılan MÖ. 1200 ile MÖ. 800 yılları arasını kapsar. Bu dönem ardından ise Dor saldırılarından kaçarak Anadolu’nun iç kısımlarına kadar gelen Grekler tarafından, Batı Anadolu’da farklı devletler ve beylikler kurulurken, Yakın Doğu’da ise Mezopotamya’ya egemen olan Babil’liler ve Anadolu’ya doğru ilerleyen Medler, Asurluların son şehri Ninive’yi ele geçirerek Asur’u tarih sahnesinden silmişlerdir (Köroğlu, 2006: 108-182).

Uşak’ın içinde bulunduğu coğrafya, bu dönem de tam bir hâkimiyet alanı olarak karşımıza çıkmaz. Bu dönemde Uşak’ın doğusu Phrygia sınırları içerisinde yer alırken batısı ise Lidya Devleti sınırlarında yer almış ve sınırlar sık sık değişikliğe uğramıştır (Sevin, 2003: 238).

Bölgede Phryg hâkimiyetinden bahsetmek gerekirse, MÖ. 7. Yüzyılın ortalarına kadar bu hâkimiyetin devam ettiği söylenebilir. Günümüzde Uşak ili sınırları içerisinde tam bir antik Phryg yerleşiminden ve kentinden bahsedemesek de, bölgenin döneminde Phryg etkilerinde kaldığı oldukça açıktır. Sınır olarak günümüzde Ankara ilinin güneybatı bölümünü, güneyde Konya, güneybatıda Denizli’nin kuzey bölümünü, Isparta ve Burdur illerinin kuzeyini, batıda ise Kütahya, Afyonkarahisar ve Eskişehir illeri ile doğuda Çorum, Tokat ve Kırşehir’e güney de ise Niğde’ye kadar olan bölümde yer aldığı söylenebilir (Sevin, 2001: 193; Tüfekçi Sivas, 2008: 11).

Hitit İmparatorluğu’nun yıkılışından uzunca bir aradan sonra MÖ 8. yüzyılda tekrar sağlam bir devlet kurmuş oldukları görülen Phryg’lerin(Çaypınar, 1991: 37) bu hâkimiyeti, Midas’ın başkent Gordian’da tahta çıkmasından sonra daha da artmıştır. Bu

yüzyılın sonlarına doğru Doğu Anadolu'ya girmiş olan Kimmerler, karışıklıklara sebep olmuşlar ve Orta Anadolu'ya doğru yayılmaya ve etkilerini Phryg egemenlik sahası üzerinde hissettirmeye başlamışlardır (Sevin, 2003: 241). Midas'ın tüm çabalarına karşın, Kimmer saldırıları ve yağmalamaları önlenememiş, Gordion ele geçirilerek, tüm hazineler Kimmerlerin eline geçmiş ve Phryg Devleti'ni yıkan Kimmerler, Lydia sınırına dayanmışlardır.(Akşit, 1999: 78; Sevin, 2001: 194)

Bu aşamadan sonra Phryg'lerden devlet olarak bahsedilmez. Kral ailesi ve yöneticiler Yukarı Sakarya Vadisi ve Kızılırmak'ın doğusundaki yerleşimlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir(Sevin, 2001: 1925). Ama Anadolu'da özellikle Uşak coğrafyasında bu aşamadan sonra başka bir güç olan Lydia'lılar karşımıza çıkar. Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes Bölgesinde yerleşen Lydia'lıların nereden geldikleri bilinmemekle birlikte Anadolu kökenli oldukları söylenebilir (Çilingiroğlu ve French, 1994: 163).

Lydia'lıların yaşadığı bölge, erken dönemlerden itibaren üç kral sülalesi Atiad, Heraklid ve Mermnad yönetiminde kalmış ve en son ise Mermnad sülalesinden Kroisos'un soyuna geçmiştir (Herodotos. I. 7. 14). Bununla birlikte Lydia Kültür varlığının tarihsel izleri yani arkeolojik kalıntılar MÖ 700-400 yılları arasında karşımıza çıkar. Herodotos, Lydia'lılardan bahsederken Atys zamanında Lydia'da çok şiddetli bir kuraklığın yaşandığını ve bu kuraklık sebebiyle kralın oğlu Tyrsenos liderliğinde, Lydia topraklarında yaşayan halkın yarısı ile Umbria'ya(Günümüz İtalya Toscana Bölgesi) göç ederek bu bölge de kentler kurduklarını belirtir. İsimlerinin ise Lydia'lı olarak değil kendilerini bu yolculuğa çıkartan kralın oğlu Tyrsenos'den türeyen Tyrsen'ler olarak bahsetmektedir (Herodotos 7. 94).

Bu bölgeyle ilgili bilgileri paylaşan Herodotos, Troya savaşından itibaren Herakles oğulları kral sülalesinin bölgede yaklaşık beş yüz yıl hüküm sürdüğünü, Lydia adının ise daha önceki dönemlerde bu coğrafya da yaşamış olan Maionialılar olarak adlandırılan ve Lydia halkına kendi adını veren Kral Atys'in diğer oğlu Lydos'tan türediğini belirtmektedir (Herodotos 7. 94).

Bir diğer tarihçi Homeros ise, Lydia'lılardan Maion (Maionialılar) olarak bahsederken, Tmolos Dağı'nın (Bozdağ) eteğindeki kentlerinden ise Hyde olarak bahsetmektedir.(Homeros. III. 40, V.43-44)

Homeros'un Tmolos Dağı eteklerinde yer aldığını belirttiği kentleri ile Lydia'lılar, günümüzde de Gediz ve Küçük Menderes Vadileri'nin bulunduğu noktada Uşak ve Kütahya'nın batısı, İzmir'in doğusunda, Manisa'nın ise büyük bir bölümünü kaplayan coğrafya da hâkimiyet sürmüşlerdir. (Günaltay, 1987: 349; Sevin, 2001: 175)

Strabon ise bu bölgeden bahsederken, Phrygia'lılar, Karia'lılar, Lydia'lılar ve Mysia'lılar'ın birbirlerine karıştıkları için ayırt etmenin zor olduğunu belirtmektedir (Strabon. XIII. IV. 12).

Atyad, Heraklid ve en son Mermnad sülalelerinin hâkimiyeti altındaki Lydia yönetimi MÖ. 700'lerden yaklaşık 250 yıl boyunca, MÖ 547 -546 Mermnad sülalesinden son kral olan Kroisos' a kadar varlığını sürdürmüştür (Günaltay, 1987: 350).

Babası Alyattes'in MÖ 563 yılında ölümü üzerine tahta geçen son kral Kroisos döneminde Küçük Asya'nın tamamı Lydia hâkimiyeti altında idi. (Demir, 2014: 238) Bu durum Lydia'yı bulunduğu bölgenin öncü devleti durumuna getirmiştir. Aynı dönemde ise doğuda Med Kralı Astyages, Pers Kralı Kyros karşısında yenilgiye uğramış ve Persler Ön Asya'da öncü devlet haline gelmiştir (Mansel, 1999: 253). Her iki devletin de buldukları coğrafyalarda güçlenmesi iki devletin karşı karşıya gelmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Kroisos doğuda kurulmuş olan büyük Pers devleti tehlikesini bertaraf etmek için MÖ 547'de doğuya düzenlediği seferde Halys (Kızılırmak) Nehrini geçerek İran nüfuz bölgesinde olan Kapadokya bölgesine girdi ve bölgenin öncü devleti Pers'lere savaş ilan etti (Memiş, 2001: 55). Önce Kızılırmak'ın doğusunda yapılan savaşta her iki taraf birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Daha sonra Kyros'un Lydia başkenti Sardeis'e saldırması sonucu Sardeis Perslerin eline geçmiş ve halk esir edilmiştir (Mansel, 1999: 253; Demir, 2014: 261-262)

Buldukları bölgenin her türlü nimetlerini kullanan Lydia'lılar ticaret yollarını kontrol altında tutmaları ve Tmolos'da (Bozdağ) bulunan altın madenleri sayesinde özellikle Kroisos döneminde oldukça zengin bir devlet haline gelmişti (Sevin, 2001: 176). Bunun yanında Paktalos(Sard) çayından elde ettikleri altın ve gümüşü karıştırarak elde ettikleri elektrik ve saf gümüşten sikke basarak ticarete kullanmaya da başlamışlardır (Tekin, 2000: 5).

Lydia’lılardan günümüze gelen en önemli buluntular hiç şüphesiz Uşak Arkeoloji Müzesi’nde bulunan ve Karun Hazinesi olarak adlandırılan Lydia eserleridir. MÖ 6. yüzyılda yaşamış Lidya soylularına ait anıt mezarlar olan tümülüslerden bulunmuşlardır. Lidya Dönemi’nin en görkemli eserleri olarak bilinen bu eser grubu, Uşak İli Merkez Güre Köyü’ndeki İkiztepe, Aktepe, Toptepe ve Basmacı tümülüslerinden ele geçirilmiş olup, gümüş, bronz kaplar, kâseler, kepçeler, ince bir işçilikle işlenmiş çok sayıda takı ve takı yapımında kullanılan biçimlendirici alet ve kalıplar, kozmetik malzemeleri, buhurdanlar, duvar resimleri gibi farklı niteliklerdeki 363 adet eserden oluşmaktadır (Pazarıcı, 2017: 53-61).

Lydia sosyal yaşamı hakkında bilgiler veren eser grubunun önemli bir noktası da Lydia mezar anıtlarının yani tümülüs mimarisi hakkında bilgiler sunmasıdır. Lydia’daki tümülüs geleneği Phryg’lerden alınmakla birlikte, Lydia’lılar kendilerine özgü bir mimari yapıya ve dekoratif özelliklere sahip özgün bir tümülüs tipini oluşturmuşlardır (Hasdağlı, 2017: 65). Bu tümülüslerde sıklıkla tümülüsün dışını çevreleyen ve dolgu toprağını destekleyerek düzenli bir sınır oluşturan krepis duvarları bulunmaktadır. Mezar odalarının ön yüzleri perdahlanmış, düzgün yontulmuş taşlar ile kaplıdır. Bazı mezar odaları, yarı kesilmiş ana kaya üzerine taş blokların yerleştirilmesiyle oluşturulmuş olup, tabanları taş döşelidir. Phryg tümülüslerinin aksine Lydia tümülüslerinde mezar odaları tam merkezde bulunmamaktadır (Hasdağlı, 2017: 65).

Uşak sınırları içerisinde yer alan tümülüslerin tamamına yakını Merkez Güre Köyü sınırları içerisinde bulunmuştur. Güre yani Bagis ise Lydia’nın doğu sınır kasabası durumundaydı (Crawford ve Greenwalt, 1995: 1175).

Lydia’lıların bıraktıkları özgün örneklerden biri de seramik eserlerdir. Lydia’ya özgü bir kap olan ve büyük olasılıkla βακκαρίς’ in konduğu parfüm kapları olarak bilinen Lydionlar geniş bir alan yayılmıştır. Bu kapların taklitleri yapılmış olup İtalya ve Yunanistan örneklerinin de Lidya kökenli olduğu belirtilmektedir (Greenwalt, 1966: 95-118).

Lydia’lılar ve buldukları bölge için söylenebilecek önemli noktalardan biri hiç kuşkusuz sikke’nin MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısında icadı ve ticarete kazandırılmasıdır. Mermnad sülalesinin erken dönemlerinde kurulan ilk darphanede basılan sikkeler

uzunca bir müddet yayılım fırsatı bulamamış ve daha sonra tüm dünya'ya yayılarak ticarete değış tokuşa son vermiştir. (Tekin, 2000: 4)

Lydia'nın geride bıraktığı pek çok kültürel öge günümüzde Uşak ili için önemli birer tanıtım ve referans durumundadır. Günümüzde ilde altın üretiminin yapıyor olması, dokumacılık, Lydia mezar mimarisi (tümülüsler), Lydia sanatı ve özellikle Lydia eserleri (Karun Hazinesi) il tanıtımının öncelikli argümanları olarak kullanılmaktadır.

İlin tarihi açısından hiç kuşkusuz önemli süreçlerden biri de Pers hâkimiyetidir. Tezin konusunu da oluşturan Persler, Küçük Asya'yı ele geçirdiklerinde coğrafyayı satraplar vasıtasıyla yönettiler. Günümüzdeki birer vali durumunda olan Pers satrapları, genellikle Pers soyundan ve hanedanına mensup kişilerden seçiliyordu. Bununla birlikte Satraplar asker ve silah temin ederdi(Kuhrt, 2009: 414). Satrapların asıl önemli görevleri ise vergileri toplamak ve merkez hazineye göndermek için depolamaktı (Descat, 1989: 77-93).

Perslerin Lydia'lıları MÖ 547/6 Pers-Lidya mücadelesi sonucunda yenerek topraklarına hâkim olmasından sonra bölgede zengin bir kültür birikimi ile karşılaşan Persler, Lydia'nın bıraktığı zengin kültürel birikimi kullanmaya devam etmiş, zanaatkârlar, ustalar gibi toplumsal sınıfların korunmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda bölge de, Lydia kültürel öğelerinin etkili olduğu fakat pers hâkimiyeti altında bulunan bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemi kanıtlayan en iyi örneklerden biri de üzerinde Pers Krallık izlerinin görüldüğü Lidya sanatı eseri olan Karun hazineleridir. Bu anlamda Perslerin ölü gömme ve sikke kullanımı gibi pek çok konuda buldukları kültürel birikimi belirli bir süre değışikliğe uğratmadan kullandıkları söylenebilir (Çavuş, Söyler, 2017:122) .

Bu süreçten sonra Makedonyalı Büyük İskender tarih sahnesine çıkması ve Persleri mağlup ederek Küçük Asya'yı hâkimiyeti altına almasıyla MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğinde bölge el değıştirmiş ve Bergama Krallarının etkisi altına girmiştir (Çavuş, Söyler, 2017:122) .

Büyük İskender'in genç yaşta ölmesinden sonra bölgede siyasal birlik yeniden bozulmuş, önce Seleukoslar, ardından da Bithynia, Bergama, gibi krallıklar bölgeye hâkim olmaya çalışmışlardır. Büyük İskender'in ölümünden yaklaşık bir asır sonra, Makedonya Kralı V. Philippos'un bölgeyi yeniden hâkimiyeti altına alma ihtimali üzerine bölge de bulunan krallıklar Roma İmparatorluğu'ndan yardım istemiş ve bunun sonucunda Roma ile Makedonya mücadelesi yaşanmış ve MÖ 2. Yüzyılın sonlarına doğru Uşak ve çevresi Romalıların hâkimiyetine girmiştir (Tümer, 1971: 13). MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla, Anadolu'nun olduğu gibi, Uşak ve çevresi de Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun sınırlarında kalmıştır.

Uşak ve çevresi için sonraki 7 yüzyıl boyunca Roma ve Doğu Roma hâkimiyeti var olmuştur. Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra Türklerin Batı Anadolu'nun iç kısımlarına yayılmasıyla bölge Selçuklular ve Doğu Romalıları arasındaki hâkimiyet mücadelelerine sahne olmuş ve sonunda Türklerin eline geçmiştir. Bu dönemde Germiyanogulları Beyliği'nin elinde bulunan Uşak ve çevresinde Ulu Camii gibi eserler bu dönemde yapılmış ve Yakup Bey'in, M. 1321 tarihli vakfiyesine göre, bu zamanında Uşak, Germiyanogulları'nın bir kazası olarak kaydedilmiştir. Bu tarihten önce, Uşak şehrinin varlığına ve adına işaret eden herhangi bir kayda rastlanılmadığı da anlaşılmıştır (İnce, 2004: 7).

15. yüzyılda merkezi Ankara'dan Kütahya'ya alınan Anadolu Beylerbeyliği'nin bir kazası durumunda olan Uşak'ın bu durumu 19. yüzyıla kadar devam etmiştir (İnce, 2004: 8). I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Ağustos 1920 ile Eylül 1922 tarihleri arasında Yunan işgalinde kalmıştır. Kurtuluş Savaşından sonra yapılan idari yapılanmada Uşak, Kütahya Vilayeti'nin kazası konumuna gelmiştir (Çetin, 2001: 700).

9 Temmuz 1953 yılında idarî yapıda yapılan değişikliklerle Uşak 6129 Sayılı Kanunla Kütahya vilayetinden ayrılarak bağımsız bir vilâyet haline getirilmiştir. Mevcut nahiyeler ilçe yapılmak üzere Uşak'a bağlanmış, ayrıca Manisa ilinden ayrılan Eşme ilçesi de bu yeni teşekkül ettirilen vilâyet sınırları içerisine dâhil ettirilmiştir. Böylece Uşak, vilayet merkezi de dâhil olmak üzere 6 ilçeden meydana gelen bir vilâyet yapılmıştır (Öntuğ, 2001: 55).

1.2. SİKKE TARİHİ VE NÜMİSMATİK

İnsanlık tarihinde ilk aşamalarda insan doğada, göçebe bir yaşam tarzı ile yaşıyor, avcılık ve toplayıcılıkla yaşamını idame ettiriyordu. İhtiyacı bulunan her şeyi doğadan, doğal yollarla elde ediyor ve yaşantı buna göre şekilleniyordu. Doğada karşılaştığı ilk madde olan taşı, zamanla işleyerek şekillendirmiş ve temel ihtiyaçlarını taş vasıtasıyla sağlamıştır. Barınma, savunma, kesme, biçme gibi ihtiyaçlar kabaca şekillendirilen taşlar vasıtasıyla yapılmıştır.

Dönem içinde değişen ve gelişen şartlar altında insan yerleşik hayata geçmiş ve tarım yapmayı öğrenerek, hayvanları evcilleştirmiştir. Günlük yaşam da hayvanların kullanılması ile tarımsal faaliyetler hızlanmış daha uzak mesafelere ulaşım imkânı sağlanmıştır. Bu aşamadan sonra farklı kültürlerin birbiriyle karşılaşarak kaynaşması, teknolojik ilerlemenin ve kentleşmenin hızlanmasına yol açmıştır. Bu noktada sağlanan gelişim, farklı toplumlar arasında savaş gibi kötü olaylara da yol açmasının yanında, birbirinin ürettiği veya elinde olan ürünlere ihtiyaç duyan insanoğlunu da ortaya çıkarmıştır.

İnsanlar arasında, ihtiyaç duyulan maddelerin değiştirilmesi ticaret ögesini ortaya çıkarmıştır. İlk önceleri ticaret trampa yani malın mal ile değişimi vasıtasıyla sağlanmıştır. Mal ve hizmet alımında, ödemenin yine aynı şekilde mal ve hizmet ile yapılması, ilk yerleşik toplumlarda başlayan ve binlerce yıl uygulanan ticari bir sistemdi (Gökyıldırım, 2011: 51). Bu yöntem değiştirilecek malın eşdeğer özelliklere sahip ve ihtiyaç duyulan başka bir malla değiştirilmesi temeline dayanmaktadır. Bu ticarete köleler, hayvanlar, tarım ürünleri, elbiseler, metal vb. araçlar en önemli öğeleridir (Carradice ve Price, 2001: 14).

İnsanın ihtiyacından fazla olan malı bir başkasının ihtiyacından fazla olan malıyla değiştirmesi usulü farklı zorlukları da ortaya çıkarmıştır. Bu zorluğu da değiştirilmesi kolay ve değeri herkesçe kabul edilebilir malı araya koyarak gidermeye çalışmıştır. Malın değişiminde araya başka bir vasıta koyma biçimi günümüz parasının başlangıcı olarak kabul edilebilir (Pere, 1968: 7). Fakat her zaman değeri herkesçe kabul edilebilen malların bulunmasının zorluğu insanları yeni arayışlara da yöneltmiştir.

1.2.1. Sikkenin Bulunuşu ve Yayılımı

Ortak yaşam kültürünün gelişmesiyle birlikte yukarıda anlatılanlar insanoğlunu ticarete ve alışverişlerde daha kolay ve herkesçe kabul edilebilir bir aracı bulmayı zorunlu kılmıştır. İşte bu nokta da günümüzde İzmir'in batısı, Manisa il merkezinin büyük bir kısmı, Kütahya ilinin güney batısı ve Uşak ilinin batısı içine alan coğrafyayı yurt edinmiş olan, ekonomisi ürettiği altın ve gümüşle oldukça güçlü olan Lydia Uygarlığı tarafından MÖ 7. yüzyılda ilk sikkenin basıldığı kabul edilir (Howgego, 1998: 3). Ağırlığı önceden ayarlanmış, üzerinde darp edip tedavüle çıkaran ve istendiğinde geri almayı taahhüt eden devletin, hükümdarın ya da resmi otoritenin simge veya yazısının yer aldığı madeni para türüdür (Tekin, 1997: 19). Bir başka açıklamaya göre ise sikke; ticarete ve günlük alışverişlerde ödeme aracı olarak kullanılan, ağırlığı ve içindeki değerli maden miktarı devlet tarafından üzerine konan resim ve yazılarla garanti altına alınmış küçük madeni bir parçadır (Atlan, 1976: 1).

İlk dönemlerde oluşturulan sikke, kültürlerin farklılığı, dillere, dönemlere ve nümizmatlara göre çeşitli adlarla anılmıştır. Klasik dönemde "Kanun" anlamına gelen ve Yunanca *nomos* sözcüğünden türetilmiş olan *nomisma* ve Latince *nummus*, sikke anlamına gelmektedir (Tekin, 1997: 21). Bu iki kelime nümizmatik teriminin ortaya çıkmasını da sağlamış, nümizmatikle uğraşan ve sikkeleri bilimsel bir yöntemle izleyen kişiler de "nümizmat" olarak adlandırılmıştır (Tekin, 2004: 317).

Anlatıldığı üzere ilk sikkelerin MÖ 7. yüzyılda Batı Anadolu'da basıldığı yaygın bir görüş olmakla birlikte tarihçi Heredotos'ta ilk olarak altın ve gümüş sikke basan ve kullananların Lydia'lılar olduğunu belirtmiştir (Heredotos, I, 94). Ön yüzünde aslan başı yer alan bu sikkeler altın ve gümüş karışımı olan elektrondan darp edilmiştir (Howgego, 1998: 3). Ön yüzleri ilk önceleri düz, sonra çizgili, daha sonra ise resimlidir (Gökalp, 2009: 4). MÖ 10. yüzyılın sonlarında bölgeye gelmiş olan kent devletleri sikkenin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynarlar (Tekin, 1994: 22). Bu yayılımın en önemli unsurlarından birini bu kent devletlerinden olan Ephesos'ta yer alan Artemis tapınağı oluşturur. Bu alanda yapılan kazı çalışmalarında tapınağın temelinde bulunan elektron sikkeler, sikkenin kullanımı ve tarihlemesi açısından önemli bilgiler sunmaktadır (Head, 1908: 74-93). Kazı çalışmaları sırasında bulunan sikkelerin tabakası MÖ 560 tarihini göstermesi nedeniyle (Howgego, 1998: 2), sikkelerin Lydia'nın erken dönem sikke kullanımını ve Kroisos'un bu sikkelerle tapınağa yardımda bulunduğunu ifade

etmektedir. İlk örneklerden olan bu sikkeler belirli bir ağırlığa göre yapılmış olup, bazılarının üzerinde herhangi bir işaret yer almaz iken bazılarının üzerinde ise sadece ön yüzlerinde resim vardır. Arka yüzlerinde ise Quadratum incusum adı verilen dört köşe kare bir çukur bulunmaktadır (Atlan, 1976: 10). Bu sikkelerin metali doğal bir altın ve gümüş alaşımı olan elektrondur. Elektron, Lydia'lıların başkenti Sardes'ten geçen ve Tmolos (Bozdağ) Dağlarından çıkıp Hermos (Gediz) Nehrine karışan Paktolos (Sart) çayının taşıdığı kumlar arasında yer almaktaydı (Jenkins, 1990: 17). Sikkelerin icadından sonra sikkelerin kullanımının özellikle bu coğrafya da bulunan kent devletleri vasıtasıyla yayılması sağlanırken, sikke önce Anadolu'nun batısına, oradan Yunanistan'a ve İtalya'nın güneyi ile Sicilya'daki kentlere kadar yayılım alanı bulmuştur (Tekin, 1997: 7). Daha sonra dağılım alanı ise kuzeyde bugün ki Güney Rusya'nın bulunduğu kesime, güneyde Mısır'a, doğuda Persepolis'e kadar uzanmıştır. Akdeniz dünyası ve ötesine yayılmış sikkelerin üzerindeki resimler ve bu sikkelerin darp teknikleri Hellen kültürünün etkisini taşımıştır (Tekin, 2009: 14).

Bu noktada özellikle erken dönemde Lydia'lılardan sonra Batı Anadolu'da ki kent devletleri tarafından da elektron sikkeler basılmıştır. MÖ 6. yüzyılda Batı Anadolu'da Ephesos(Efes), Miletos(Milet), Phokaia(Foça), Erythrai(Ildırı), Smyrna(İzmir), Khios(Sakız Adası), Halikarnassos(Bodrum), Kyzikos(Erdek) ve Lampsakos(Lapseki) sikke basan kentlerdendir (Tekin, 2011: 36). Bu gelişmede en önemli etken, teknolojik gelişmelerin yayılım temelini oluşturan ticari ilişkilerdir. Aynı coğrafyadaki devletlerin birbiri ile olan ilişkilerinde ticaretin kurallarını değiştiren ve yeniden düzenleyen sikke gibi bir öğenin bulunması, diğer devletlerce çabuk kabul edilmiş, zamanla kendi simge ve öğelerini sikkeye basarak kendi şekil ve üsluplarını geliştirmişlerdir.

Önce Anadolu'nun batısına ve oradan ticaretle Yunanistan'a yayılan sikke, bu bölgede Grek şehir devletlerinde, şehirlerin oluşturduğu birliklerde, bazı zengin kabile reisleri ve satraplıklar da olmak üzere 1600'e yakın örgüt tarafından basılmış ve MÖ 7. yüzyılın ortasından MS 3. yüzyılın sonuna kadar yaklaşık bin yıllık bir süre içerisinde kullanılmıştır (Tekin, 2011: 37).

Günümüzde antik dönem sikkeleri Grek, Roma ve Bizans olmak üzere üç ana başlıkta toplanmakta olup bu gruplar kendi aralarında farklılık göstermektedirler (Atlan, 1993: 11). Klasik dönemde (490-330) sikke basan şehir sayısı artmış, sikke darp ustaları figürleri daha basabilir hale gelmişlerdir. Bu dönem sikkelerinde sikke üzerinde darp

işlemini gerçekleştiren kentin arması yer almıştır (Karwiese, 2004: 41). Hellenistik Dönemde ise (330-30) tiplerin sayısı artarak, Hellenistik Krallıkların ve yöneticilerinin portreleri sikkeler üzerine darp edilmiştir. Bu dönemde özellikle İskender portreli sikkeler yaygınlaşmış olup, önyüzdeki aslan postlu Herakles, İskender'e dönüşmüş ve arka yüz de tanrı ve tanrıça betimleri tasvir edilmiştir. Bunun nedeni olarak da Büyük İskender'in, Perslerin bir önceki yüzyılda Grek dünyasına karşı yaptıkları saldırıların ve verdikleri zararın öcünü almak için Perslere karşı düzenlediği büyük bir seferi karşımıza çıkar. Bu sefer de Büyük İskender Makedonya'dan yola çıkarak Anadolu üzerinden İran topraklarına girmiş ve Persleri büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Kendisinin Makedonya'dan İran ve Fenike topraklarına kadar çok geniş bir alana yayılan darphanelerde bastırılmış olduğu sikkelerde ön yüzde Herakles başı, arka yüzde ise tahtta oturan Zeus vardır. Birimi ise esas olarak tetradrahmi ve drahmidir. Giderek sikkelerinde kral (basileos) unvanını da kullanılır. Bu unvan ölümünden sonra da pek çok kral tarafından kullanılmıştır (Tekin, 1994: 28). Büyük İskender'in MÖ 323 yılında ölümünden sonra, egemen olduğu topraklar üzerinde çok sayıda krallıklar kurulmuş ve bu krallıkların bastırdıkları sikkelerde aşağı yukarı aynı üslup ve anlayışla yapılmışlardır.

Hellenistik Dönem sikkeleri de dâhil olmak üzere üç ana başlıkta toplandığı belirtilen sikkelerde Roma sikkeleri de önemli bir dönemi kapsar. Kuruluşundan yaklaşık dört yüz elli yıl sonra, MÖ 3. Yüzyılın başlarında sikke basmaya başlayan Roma'nın gümüş sikkeleri denarius, altın sikkesi ise Caius Julius Caesar döneminde darp edilmeye başlanan Aureus'tur (Tekin, 2011: 44). Bu aşamaya gelmeden önce ise Roma'da çeşitli madenlerden oluşan dikdörtgen şekilli Aes Signatum adını alan parçalar kullanılmaktaydı. Bunlar dökme tekniğiyle yapılmış olup, üzerlerinde çeşitli tipler yer almaktaydı. Bazı örneklerde ise ROMANOM (Romalıların) yazısı vardı (Tekin, 1998:29). Roma'nın sikkeleri günümüzde cumhuriyet ve imparatorluk olmak üzere iki ana başlıkta irdelenmektedir. Öncelikle erken dönem cumhuriyet döneminde (MÖ 3. Yüzyıl) Roma'da Aes Grave adı verilen sikkeler basılmaya başlanır (Atlan, 1976:2). Bunlarda kalıp tekniği ile yapılmış olup bakırdandır. Bu sikkelerin tiplerinde ve birimlerinde önceleri farklılıklar olduysa da daha sonra yapılan düzenleme ile tipler ve birimler belli bir sisteme sokulmuştur (Tekin, 1994: 29). Yaklaşık yüzyıl boyunca kullanılan bu sikkelerden sonra, Roma'da kullanılan en önemli gümüş sikke Denarius bu yüzyılın sonlarında darp edilir. Bu sikkeler üzerinde ön yüzde genelde Tanrıça Roma

sağa dönük vaziyette, arka yüzde ise atları üzerinde mızrak ve pelerinleriyle Dioskur kardeşler yer alır. Bu sikke figür özellikleri itibariyle zamanla değişikliklere uğramıştır.

Roma'nın cumhuriyet döneminin en önemli altın sikkesi Aureus, Caesar döneminden itibaren düzenli olarak basılmaya başlanmıştır. Bu dönemden önce Roma'da oldukça nadir altın sikke bastırılmış olup Aureus, düzenli olarak basılan altın sikke olması bakımından önemlidir. Roma'nın imparatorluk döneminde ise Aureus önemini yitirmiştir. Bu dönemde devlet içerisindeki karışıklıklar, yönetim mücadeleleri ile ekonomi bozulmuş ve bozulan para sisteminin düzeltilmesine çalışılmıştır.

Roma imparatorluk döneminde de bozulan ekonomi nedeniyle çoğunlukla bakır-bronz paralar basılmış ve darp edilmeye başlandığı dönemden itibaren Roma'nın yegâne altın sikkesi olan Aureus; I. Constantinus zamanında yerini Solidus adı verilen altın sikkeye bırakmıştır (Atlan, 1976: 28).

Roma'da, anlatılan sikkelerin dışında günümüzde Anadolu'nun arkeolojik anlamda incelenmesine yardımcı da olan bir diğer önemli sikke grubu da kent sikkeleridir. Merkezi İtalya'da bulunan Roma İmparatorluğu'nun İtalya dışında egemenliği altına aldığı ve sayısı beş yüzün altında olmayan farklı bölgelerdeki kentlerin bastığı sikkeleri ifade eder. Bu şehirler, Roma imparatorluğunun egemenliği altında olduklarından, onlara, Roma devletinin parasını kullanmak yerine, kendi paralarını basma hakkı ya da ayrıcalığı, Roma imparatoru tarafından verilmişti. Bu nedenle şehirler, sikkelerinin ön yüzüne Roma imparatorunun portresi ile isim ve unvanlarını koymuşlardır ya da koymak zorunda bırakılmışlardır. Arka yüzde ise şehri basan sikkenin adı ile o şehrin kendi tipleri yer almaktaydı (Tekin, 1994: 32).

Geç İmparatorluk ya da Geç Roma döneminde bozulan para sistemi ile birlikte tamamıyla bakır olan sikkeler tedavülden kaldırılmış ve Diocletianus tarafından "kese" anlamına gelen Follis'ler yürürlüğe konulmuştur (Karwiese, 2004: 106).

MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasından sonra, Doğu Roma olarak adlandırılan Bizans'ta ilk sikkeler İmparator Anastasius'tan itibaren başlamaktadır (Tekin, 2011: 45). Bizans sikkeleri esas olarak altın, gümüş ve bakır olmak üzere üç metalden basılmıştır. Ancak 11. yüzyıldan sonra ekonomik kriz nedeniyle ayarı düşük altın (elektron) ve ayarı düşük gümüş (billon) sikkeler de yoğun olarak kullanılmıştır (Tekin, 1999: 37). Bizans'ta yapılan en önemli

değişikliklerden biri önyüzde imparator'un büstü cepheden verilirken arka yüzde ise sikkenin değerini gösteren karakterin konulmasıdır. Bakır sikkelerde en büyük birimin 40 nummi (1 follis) değerinde olduğunu görülmektedir. Bunu belirtmek için sikkenin arka yüzüne büyük bir M harfi konmuştur (Tekin, 1999: 28). Bizans altın sikke birimi yaklaşık 4.55 gr ağırlığındaki "solidus"tur (Tekin, 1999: 37). Bizans altın sikkeleri 14. yüzyılın ortalarına kadar basılmış olup bu tarihten itibaren sona ermiştir (Tekin, 1999: 38) Bizans sikkelerinde dini motifler arasında en başta gelen haç, sosyal ve kültürel yaşamın pek çok noktasında kullanıldığı gibi sikkeler üzerinde de kullanılmıştır. Bunun yanında, imparator bazen kendisi bazen de eşiyle birlikte, başlarında haç bulunan taçla tasvir edilir. Bazı sikkelerde çevre de nokta bordür yer almaktadır. Pek çoğunda ise sikkenin değeri ve yılı ile basıldığı darphane bilgilerinin yanında ellerinde haç veya haçlı küre(globus) ile imparatorunda bulunmaktadır. Bazı sikkelerin ön yüzünde ise başı haleli Hz. İsa tasviri yer alır. Bizans'ta sikke gelişimi belirli dönemlerde değişikliğe uğrasa da, sikkelerinin I. Anastasius'un 498 yılında yaptığı sikke reformu ile başlayıp Konstantinopolis'in 1453'teki fethi sırasında tahtta olan XI. Konstantinos'a kadar olan dönemi kapsadığı söylenebilir. 1204'teki Latin istilasından sonra kurulan Nikaia, Epiros, Thessalonika imparatorlukları ile Trabzon imparatorluğu sikkeleri de Bizans sikkeleri kapsamı içinde ele alınmaktadır (Tekin, 1999: 28).

İlk İslami paranın kimin zamanında basıldığı hakkında çeşitli görüşler yer almakla birlikte, İslami dönemde sikkenin gelişiminde Emevi Dönemi bir reform dönemi sayılmaktadır. Bu dönemde ilk altın para basılmış olup, Bizans ve Sasani formundaki sikkeleri bazı değişiklikler yaparak kullanmışlardır. Ayrıca bu dönemde sikke üzerine isim ve unvan yazma geleneği ortaya çıkmış, bu Abbasiler ve sonraki İslam devletlerince de kullanılmıştır. Osmanlıların ilk sikkeleri de diğer beyliklerde olduğu gibi İlhanlı tarzında darp edilmiştir. Osmanlılar parasal uygulamalarında Roma ve Bizans'tan, orta çağ İslam devletlerinden ve İtalyan kent devletlerinden İspanya'ya kadar Akdeniz havzasının önde gelen para geleneklerinden etkilenmişler ve zaman içerisinde bu geleneklerin taşıyıcısı olmuşlardır (Şevket, 1999: 17) Bunun yanında diğer İslam devletlerinde kullanılan dinar, dirhem gibi kavramlar kullanılmamıştır. Bunların yerine sultanî, eşrefî, akçe ve mangır gibi kavramlar kullanılmıştır. Osmanlı' da ilk altın sikke Fatih Sultan Mehmet tarafından 1451 yılında İstanbul' da bastırılmıştır. Sikkenin ön yüzündeki Dâribü'n-nadri, sahibü'l-'izzi ve'n-nasri fi'lberri ve'l-bahri Arapça cümlesi "altın(para) bastıran, denizde ve karada(Tanrı'nın) yardımına mazhar ve izzet

sahibi'' anlamındadır ki, bu tabirlerle Fatih, kudret ve satvetini vurgulamaktadır (Paksoy, 2011: 169).

İslamî sikke geleneğinde sikkelerde resim /tasvir yer almaz; onun yerine hükümdarın adı, unvanları, sıfatları ile dualar ve kelime-i tevhid gibi dinî ibareler bulunur. Bu durum tasvir yasağıyla açıklanabilir. Ancak Selçuklular ile Artuklular, Danişmendliler, Hârizmşahlar, Zengîler, Bâbürlüler, Saltuklular, Mengüçlüklüler gibi Türk beylikleri bu geleneğin dışına çıkarak sikkelerinde resim de kullanmışlardır (Tekin, 2011: 179). Türkiye Cumhuriyeti'nde ise cumhuriyetin ilanının ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nin metal paraları kullanılırken 1924 ve 1925 yıllarında çıkarılan kanunlarla altın ve gümüş para kullanımına son verilmiştir.

1.3. SİKKE DEN ÖNCE TİCARET VE ÖDEME ARAÇLARI

Sikkenin ortaya çıkışı ihtiyaçlardan kaynaklanmış olup coğrafi, ekonomik ve siyasi sebepler de bunların arasında sayılabilir. Daha önceki dönemde insanın yerleşik hayata geçmeden göçebe bir yaşam tarzı sürmesi ve ihtiyaçlarını yalnızca doğadan sağlaması ticaret fikrini ortaya çıkarmamış, tabiatta bulduğu öğeyi doğrudan tüketmiştir. Zamanla insanın Neolitik Dönem'de yerleşik yaşama geçişi (MÖ 8000-5500) ile ortak yaşam kültürü oluşmuş, daha önce kendi gereksinimlerini kendileri karşılamaya çalıştıkları için, mal değişimi veya malın değerini saptamak, ancak yerleşik düzene (Neolitik Dönem) geçildikten sonra ortaya çıkmıştır (Tekin, 1997: 13). Tarımla uğraşılan ve üretim yapılan bu dönemde ticaret şekli, değiş-tokuş ticaretidir, böylece insanlar kendilerinde olmayan fakat elde etmek istedikleri şeyleri birbirleriyle değiştirmektedir (Atlan, 1993: 12). Değişikliğe konu olan nesnelere aslında paranın işlevini belirli bir süreç boyunca olsa da görmesi ya da değiştirme de araya bir vasıta koyma şekli günümüzdeki para kavramının oluştuğu anlamına gelmektedir. Yani para değiştirme de kullanılan ve değeri tespit edilen herhangi bir materyal olabilmektedir.

Sikkenin icadından önce insanlar kendileri için yararlı olan ve elde bulunan temel besin kaynaklarını tahıl ürünleri, tuz, çay tütün, pirinç gibi yiyecek maddeleri ile özellikle hayvanları (sığır, koyun, inek, domuz) para olarak kullanmışlardır. Greklerde Drakon'un (MÖ 624) kanunlarında karşılığı hayvan olarak tespit edilmiş cezalar vardır (Atlan, 1976: 1). Günlük yaşamda ihtiyaç duyulan bu temel besinlerin yanında para

olarak; çeşitli objeler ve mallar, uçayaklı kazanlar, baltalar, şişler, kürekler, silahlar, madeni aletler ile yüzük, bilezik gibi süs eşyaları da kullanılmıştır.

Mal değiştirmelerinde kullanılan ilk vasıtalar daha çok coğrafi şartlara ve insan topluluklarının yaşayış seviyelerine göre çeşitli şekillerde olmuştur. Örneğin eski Uzak Doğu'da istiridye kabukları ve tunç aletler, eski Mısır'da altın yüzükler ilk olarak para niyetine kullanılmıştır. Aynı zamanda silahlar, köleler ve elbiselerde para olarak kabul görmüştür. Bunlar bazen de ödül ve fidye vermek veya tazminat ödemek içinde kullanılmıştır (Carradice ve Price, 2001: 14).

Orta doğu uygarlıkları ise temel sikkenin öncüleri olan ağırlık ile ölçüsü belirli olan ve çeşitli metallere yapılan parçalar kullanmışlardır. Mezopotamya'da ele geçen ve MÖ 3. binyıl ortalarına tarihlenen en erken çivi yazılı tabletlerde, hesaplamalarda belli ağırlıkta gümüş parçalarının kullanıldığına ilişkin kayıtlar vardır (Carradice ve Price, 2001: 14-15).

Erken dönemler de kullanılan günlük yaşam malzemelerinden ödeme araçları, Miken'lerden önce (MÖ 1500-1200) son bulmuş ve yerine günlük yaşamda daha sık kullanılmaya başlanan ve insan için daha değerli olan öküz gibi hayvan ve eşdeğer maddeler kullanılmaya başlanmıştır. Latince'de para anlamına gelen "pecunia" sözcüğünün büyükbaş hayvan anlamına gelen "pecus"tan türemiş olması bir zamanlar hayvanların para yerine kullanıldığını göstermektedir (Tekin, 1994:23).

Eşya ve aletlerin para olarak kullanıldığı dönemden sonra ağırlık ve ölçüsü belirli olan metallerin kullanımı yaygınlaşmış, madenlere belirli bir şekil (yuvarlak pastalar, piramitler, yuvarlak kalın kurslar, uzun çubuklar) verilmiş ve bunların ağırlıkları da önceden tespit edilip üzerleri damgalanınca, külçe veya çubuk para şekli meydana gelmiştir. Bu para şekli için, altın, gümüş, bakır, kurşun hatta elektron kullanılmıştır (Atlan, 1976:2). Bununla birlikte söz konusu şekillerin üzerine ağırlık ve maden oranını yazan simgelerinde konulmasıyla sikke biçim ve şeklini almıştır.

Özetle erken dönemlerde yerleşik yaşama geçildikten sonra para kavramını karşılayan maddeler ortaya çıkmıştır. Para sayesinde malın malla değiştirilmesi kolaylaşmıştır. Mal önce para ile değiştirilerek satış işlemi gerçekleştirilmiş daha sonra da elde edilen para ile de gerekli olan ihtiyaç malzemesi alınmıştır. Oysa malın malla değiştirilmesi (trampa/barter) sistemi güçlüklerle doludur. Çünkü trampada gereksinim

duyulan malın karşı taraftan alınabilmesi için, karşı tarafında ihtiyacı olan malın sizin elinizde olması gerekir. İlkel toplumlarda uygulanabilen bu sistem toplumlar geliştikçe terk edilmiştir (Tekin, 1988: 22).

1.4. SİKKE BASIM YÖNTEMLERİ

Sikke basım yöntemleri temelinde sikke metaline uygulanan baskı ve güç ile sikkenin basılacağı metal pulların eritilerek oluşturulan kalıbın içerisine dökülmesi yer almaktadır. Bununla birlikte sikkenin nasıl üretildiği, hangi aşamalardan geçtiği gibi bilgileri sikkeler üzerinde yapılan analizlerden, gravürlerden, antik dönemdeki resimli eserlerden (mozaik, seramik vazo v.b.) anlaşılabilir. O dönemde metal, darphane de sikkeye dönüştürülmektedir (Howgego, 1998: 30). Sikkelerden ve yazıtlardan anlaşıldığı kadar ile bu darphanelerde de çalışan memur ve işçiler mevcuttu. Ayrıca bu memurlar dispansator rationis; kasiyer, aequatores; kontrol memuru gibi isimler almış (Tulay, 2001: 11), işin nasıl yapılacağı, metallerin ve kalıpların hazırlanışı ile basılması gibi işlerle uğraşmışlardır (Howgego, 1998: 30). Sikke üretim organizasyonunun bir dizi atölye de yani officinae de gerçekleştirilmiş olduğu bilinmektedir, Atina'daki darphanede çalışan işçilerin kamuya ait köleler oldukları bilinmekte, Roma'da ise şehrin idari bölümü olan Capitol tepesinde bulunan darphanenin kamu mülkiyetine dönüştürülen başka bir alana taşınması (Howgego, 1998: 30) bu darphanelerin her türlü ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılandığını, devlete bağlı ve devlet kontrolünde olan resmi darphaneler olduğunu göstermektedir.

1.4.1. Darp Tekniği

Metalin sikkeye dönüştürüldüğü darphane genellikle küçük ve basit bir dükkândan ibarettir ve her şey elle yapılmaktadır (Tekin, 2008: 22). İçinde sikkenin basılmasına yarayan bir örs (Akmon), madeni ısıtmaya yarayan ocak, kalıpları hazırlamaya ve sikkeyi basmaya yarayan maden ve diğer aletler bulunurdu. Elektron, altın veya gümüş sikke haline gelecek olan resimsiz ve yazısız madeni parça (pul), başlangıçta küçük kalıplara dökülerek, sonraları yuvarlak çubuklardan veya ince ve yassı tabakalar haline getirilmiş madenlerden kesilmek suretiyle elde ediliyordu. Sikkenin ön ve arka yüzüne konacak resim ve yazılar ise demir veya bronzdan yapılmış kalıplara bir sanatkâr tarafından madeni bir alet ile ters olarak (negatif ve konkav) kazılırdı. Bundan sonra sikkenin ön yüzünü verecek kalıp (Akmoniskos), örs

üzerindeki çukurun içine konur, sikke olacak madeni parça bir kıskaçla tutularak ısıtıldıktan sonra bu kalıbın üzerine yerleştirilirdi. Sikkenin arka yüzünü meydana getirecek ve ucunda bir sapı bulunan üst kalıp da bu parçanın üzerine yerleştirildikten sonra, çekiçle bir veya birkaç defa üst kalıp (Charakter) sapının ucuna vurulmasıyla, kalıplar üzerindeki ters resimler, aralarında sıkışan madeni parça üzerine bu sefer yüz (pozitif ve konveks) olarak geçer ve böylece sikke meydana gelirdi. Sonra bu iş, kalıplar eskiyinceye kadar tekrarlanırdı (Atlan, 1976:3).

1.4.2. Döküm Tekniği

Daha çok erken dönemde kullanılan döküm tekniği iki eşit yarım kalıbın birbirine bağlanarak, erimiş metalin içine dökülmesine dayanır. Bu yöntem madalyon ve büyük boyutlu sikkelerde daha verimlidir. Külçelerde ise doğal maden külçesinin (elektron), normal ağırlığına göre kullanılmasıyla başladığı söylenebilir. Her maden külçesinin teker teker ve tekrar tartılması gerekmiştir. Daha sonra bu doğal topaklar eritilip belli bir ağırlığa göre ayarlanmıştır. İnsan eli karıştığı andan itibaren şüpheli basımları engellemek için sivri bir çivi ile sikkede bir çukurluk oluşturulmuştur. Vuruş anında sikkenin kaymasını engellemek amacıyla sikkenin alt yüzeyinde uzun, ucu şekilli demir levha ya da parçalar bulunurdu. Bu levhaya ilk önceleri basit hatlar oyulmuş daha sonra belli tasarımlar kazınmış ve sonunda gerçek anlamda resimler çizilmeye başlanmıştır. Böylece sikkelerin arka yüzlerindeki şekil ve motifler oluşmuştur. Fakat bu aşamalarda resmin fonunda ağ gibi çizgiler bulunmaktadır (Karwiese, 2004: 17-18).

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. PERS TARİHİ COĞRAFYASI VE PERSLERİN KURULUŞU

Günümüzdeki İran coğrafyasında yaşamış olan Perslerle ilgili ilk bilgileri antik yazarlardan almaktayız. Ünlü tarihçi yazar Herodotos “Perslere eskiden Yunanlılar Kephen, Perslerin kendileri ise Artae derlerdi ve komşuları da onları bu adla anardı. Danae ile Zeus’un oğlu Perseus, Belos oğlu Kepheu’un yanına gelip bunun kızı Andromeda ile evlenmiş ve bir oğlu olmuştu. Oğluna Perses adını vermiş ve bunu erkek çocuğu olmayan Kepheu’un yerine geçmek üzere orada bırakmıştır. Persler yeni adlarını bu oğuldan almışlardır” (Herodotos 7. 94). Herodotos bu açıklamayla Pers soyunu Perseus³’a dayandırmıştır. Sülale olarak ise bilinen Pasargat soyundan olan Akhaemenid sülalesine mensupturlar.

Coğrafi olarak ise Parsa, Perslerin anayurdudur ve bugünkü Zagros sıradağlarının güney ucunda yer alan Fars eyaleti ile lokalize edilir (Khurt, 2013: 360). Bu coğrafyaya gelmeleri MÖ 2. bin yılın başlarına tarihlendirilmektedir. Hazar’ın doğusundan başlayan büyük bir göç dalgası ile güney yönünde ilerlemiş ve Urmiye Gölü’nün batısına gelip yerleşmişlerdir. Buraya yerleşen Persler birbirinden ayrı kabileler halinde yaşıyordu ve her kabilenin başında bir lider bulunmaktaydı. Bir müddet bu bölgede yaşayan Pers kabileleri bu bölgede özellikle Asurluların baskısı nedeniyle tekrar göçe zorlanmışlardır. Zağros Dağlar’ını aşan Pers kabileleri o dönemde Elam ülkesinin başkenti olan Susa Şehrinin kuzeydoğusuna gelip yerleşmişlerdir. On boydan oluşan Perslerin bazıları köy ve kentlerde tarımla uğraşmaktadır, bazıları ise hayvan sürüleriyle göçebe hayatı devam ettirmişlerdir (Herodotos I. 125). Onuncu yüzyıla ait Asur belgelerinde Perslerden Parsualar olarak bahsedilmektedir (Günaltay, 1987: 127) Burada kurdukları şehre Parsumaş adını vermişlerdir. Bu göç onları Asur baskısından kurtarmıştır. Fakat bu sefer de Med baskısı ortaya çıkmıştır. Persler de Med baskısını kabul etmek zorunda kalmışlardır (Günaltay, 1987: 127).

MÖ 700-675 yıllarında Pers kabilelerin başında Akamenes (Ahamenes) adında bir lider bulunmaktaydı. Boyların daha devlet durumuna gelemediği bu dönemde

³ Zeus’la Danae’nin oğlu Perseus İo’nun döllerindedir. Dedesi Akrisios’un kızından doğacak torununu yok etmek için Danae’yi nasıl tunçla örtülü bir odaya kapattığı, Zeus’un bir altın yağmuru biçiminde içeri yağıp kızı gebe bıraktığı, Perseus doğduktan sonra anasıyla birlikte bir sandığa kapatılarak denize atılışı, Seriphos adasına çıkışı, ora kralının Danae’ye göz koyması maddelerde anlatılmıştır. Perseus efsanesi dünyanın başka birçok folklorlarında bulunan masal motifleriyle süslüdür... (Erhat, 2000: 242-243).

Perslere liderlik yapan ve o döneme kadar ki belki en başarılı yönetici idi. Bu nedenle Persler, Akamenes'i hanedanlarının atası saymaktadır ve Persler de Akhaemenidler diye anılırlar (Herodotos I. 125).

MÖ 7. yüzyılın ortalarına yakın bir dönemde Akamenes'ten sonra yerine oğlu Teispes geçmiştir. Bu dönemlerde Elam'lıların gücünün ve Akhaemenid'ler üzerindeki baskısının azalmasıyla Teispes Elam sınırlarındaki Anşan Bölgesinin alarak sınırlarını genişletti ve kendisini Anşan Kralı ilan ederek bu unvanı kullanmaya başladı.

Bu dönemlerde yeni ve küçük bir krallık görünümünde yer alan Akhaemenid'ler sonraki adıyla Persler için bu kuruluş dönemi oldukça zordu. MÖ 7. yüzyılın ortalarında tarih sahnesinde ve çevrelerinde Elamlılar, Asurlular, Medler ve Kimmerler gibi büyük devletler ve bu devletler arasında çeşitli anlaşmalar ve siyasi ilişkiler vardı. Bu kadar devletin içinde sınırlarını yavaş yavaş genişleten Pers Krallığı bu devletler için henüz sorun haline gelmemiş olsa da Persler için asıl tehlike Med'lerdi. Elam Devleti'nin içinde iç karışıklıklar ve mücadeleler yaşanıyor. Bu dönemde Asurlular asıl tehlike olarak Kimmerleri görüyordu. Medler ise Kimmerler ile anlaşarak müttefik olmuş ve Kimmerleri Asurlular üzerine yönlendirmişti ve bu da Asurlular için büyük bir tehlike demektir (Günaltay, 1987: 127).

Medlerin büyük bir tehlike üzerine başka bir tehlikeyi yönlendirmesi Med Kralı Fraort tarafından yapılmaktaydı. Oldukça akıllıca davranan Med Kralı'nın bu hareketinden sonra Kimmer'ler Asurluların sınırlarını tehdit etmiş ve bunun üzerine Asur Kralı Kimmerler'den sınırlarını kurtarmak üzere harekete geçerken, Med Kralı Fraort'da güney doğuya yani Perslerin üzerine yönelmiş ve Persleri hâkimiyeti altına almıştır. Bu siyasi sürecin içinde Asurluların doğal düşmanı haline gelen Med'ler, tehlikeyi beklemeden kendileri harekete geçmiştir. Asurlular üzerine düzenledikleri seferde Med Kralı Fraort ölünce, Pers Kralı Teispes Med baskısından kurtularak özgür olmuştur (Günaltay, 1987: 129). Bu dönemde başka bir tehlike olarak ise bölgede İskit'ler yer almaktaydı. Med'lerin hâkimiyetini kaybettiği topraklar İskitlerin eline geçmiş ve Pers Kralı Teispes'te sınırlarını Persopolis, Anşan, Parsa ve ilk yurtları Parsumaş'a kadar genişletmişti.

MÖ 640'larda Pers Kralı Teispes ölünce toprakları iki oğlu arasında bölünmüştür. Büyük oğlu Ariaramna (MÖ 640-615) Fars bölgesinin kralı, küçük oğlu I. Kyros (M.Ö 640-600) ilk yurtları olan Parsumaş kralı oldu. Ariaramna'nın yönettiği

topraklar daha güvenli bir bölge de yer alıyordu. I. Kyros'un egemenliği altında bulunan topraklar ise Elam sınırında idi. Belli bir zaman sonra Asurlular Elam'lıları işgal edince I.Kyros Asurlularla iyi geçinerek onlara bağlılığı bildirmek durumunda kalmıştır.

MÖ 7 yüzyılın son çeyreğinde Persler için yeniden buhranlı bir dönem başlamıştır. Med Kralı Keyakser'in başa geçmesiyle devlet toparlanmış ve İskitler'e karşı kazandığı zaferlerle ülkesini İskit'lerin elinden kurtarmıştır. Bu aşamada Pers'ler için Med tehlikesi yeniden baş göstermiştir. İç karışıklıklara izin vermeyen Keyakser yeniden akınlara başlamış ve ilk hedefi iki krallık halinde yönetilen Persler olmuştur. Öncelikle "Büyük Kral" unvanıyla Fars Bölgesi'ni yöneten büyük kardeş Ariaramna'nın üzerine yürümüş ve bu bölgeyi ele geçirmiştir. Daha sonra Küçük kardeş I. Kyros'un yönettiği ve Parsumuş (Parsa) bölgesine yönelerek I. Kyros'u da yenilgiye uğratmış ve tüm Pers Krallığı'nı ele geçirmiştir. MÖ 625-623 yılları civarlarında bütün krallık talan edilmiş, yağmalanmış ve alınan ganimetler Med Krallığı'nın başkenti olan Ekbatana'ya (Hemedan) götürülmüştür (Günaltay, 1987: 127).

Med Kralı Keyakser'in bölgeyi ele geçirmesiyle Persler Med'lere bağlı küçük bir krallık veya eyalet görünümüne geldi. Bu aşamadan sonra ise I. Kyros'u oğlu Kambizes tarih sahnesine çıkar. Persler, III. Anşan Kralı I.Kambizes (Kanbujiya) zamanında, bağlı oldukları Medler ile iyi ilişkiler içindeydiler (Sevin, 1982: 310). Bu ilişkiler neticesinde Med Kralı Astyages kızı Mendane'yi Perslerin lideri büyük Kyros'un babası I. Kambizes ile evlendirmişti (Herodotos I. 107).

Farklı etnik grupları bünyesinde barındıran ve monarşik bir yönetime sahip olan Medler önce Parsa'yı ele geçirmiş, kurulan bu evlilik bağı ile de birbirine yakın olan bu iki halk arasındaki ilişki güçlendirilmişti. Bunun sonucunda atalarından kalan bölgenin idaresini alan Kambizes'in (MÖ 600-559), bu evliğinden Perslerin "Büyük Kral" olarak niteleyeceği II. Kyros doğmuştur. Kyros'un doğumu tarihçiler tarafından efsanevi bir şekilde anlatılmaktadır. Tarihçi Herodotos II. Kyros'un doğumunun efsanesini şöyle anlatır: "Med kralı Astyages bir rüya görür ve rüyadan çok etkilenir. Rüyasını kâhinlere yorumlatır. Aldığı yorumun ve rüyanın etkisiyle kızını bir Medli ile değil, Pers Kralı Kambizes ile evlendirir. Bu evlilikten sonra saltanatına bir zarar gelmeyeceğini düşünür. Fakat evlilikten sonra görmüş olduğu ikinci bir rüya Astyages'i daha da korkutur. Kâhinler, Astyages'in gördüğü rüyayı, kızı Mendane'den doğacak çocuğun krallığını

ele geçireceği şeklinde yorumlarlar. Saltanatının kendi soyundan olmayan birisine geçmesini istemeyen Astyages, en yakın ve en güvenilir adamı Harpagos'u, doğacak torununu öldürmekle görevlendirir. Harpagos ise tahtın tek varisi olan ve babasından sonra tahta geçecek Mendane'nin kendisinden soracağı hesaptan çekindiği için bu görevi bir sığırtmaca (Çobana) verir. Sığırtmaç Kyros'u öldüreceği sırada eşi yeni doğum yapmıştır ve çocuğu ölü doğmuştur. Hiç kimsenin haberi olmadan sığırtmaç, eşinin de etkisiyle ölü çocukla Kyros'u değiştirir. Harpagos ve adamları Mendane'nin doğan çocuğunun öldüğüne inanırlar. Ama ölü çocuk sığırtmacın çocuğudur ve Kyros dağda, sığırtmacın çadırında yaşamaktadır. Daha sonra bu olay açığa çıkar. Astyages, torununu anne ve babasına verir. Harpagos'u da cezalandırır (Heredotos I. 106-120).

Bu aşamadan sonra Med Kralı Astyages'in son hükümdarlık yılları ve II. Kyros'un kazandığı başarılar ile Perslerin yükselişi başlar.

2.1.1. Perslerin Yükselişi ve Anadolu Hâkimiyetinden Önceki Süreç

Bu aşamadan sonra adı siyasi Pers Tarihi başlangıcı olarak anılan II. Kyros dönemi başlamaktadır. Med kralı Astyages' in kızı Mendane ve Pers prensi Kambize'in oğlu olan II. Kyros, doğumundan itibaren bir şehzade gibi yetiştirildi.⁴

II. Kyros'un bir Persli olarak yetişmesi ve iyi bir eğitim alması onu doğal olarak bir lider yaptı. Med hâkimiyeti altında yaşayan ve Med üstünlüğünü kabul eden babası Kambizes'in ölümünün ardından Pers tahtına geçen II. Kyros (MÖ.559-530), Pers kabilelerini birleştirip bağımsızlık için Med Kralı Astyages'e başkaldırdı (Heredotos I. 107). Astyages Pers'lerin büyüyen egemenliğine ve torununa karşı harekete geçmekte geç kalınca, II. Kyros Med'ler üzerine sefer düzenledi. Med kralı Astyages, kraliyet soyundan gelen ve daha önce Kyros'la ittifak kuran Harpagos'u ordusunun başına geçirdi ve sonucu belli olan, üç yıl boyunca devam eden savaşlardan sonra savaşı Pers orduları kazandı (MÖ. 550) ve Med Devleti'ne son vererek "Büyük Kral" unvanıyla tahta geçti (Heredotos I. 129) ve böylece Pers İmparatorluğunu kurdu. (Harita I) .

Bu dönemde Ön Asya'da Medler, en büyük ve güçlü devlet olarak Lydia'lılar ve Babil'ler hakimiyet sürüyorlardı. Doğu Akdeniz'de Mısır'ın 26. Firavun Sülalesi

⁴ Doğum ve çocukluk yılları biraz sıkıntılı geçse de gençlik yıllarında ailesinin de desteği ile bu sıkıntıları atlattı ve Pers geleneklerine göre eğitildi. Pers gelenekleri ise devlete ve halka yararlı olmaya çalışmaktan ibaretti. Pers ülkesinde cinayet işlenmezdi. Çocukken alınan eğitim neticesinde, büyüyünce isteseler bile bir cinayet işleyemezlerdi (Ksenophon, 2006, 6).

kontrolü altındaydı. Ege ise küçük kentlere bölünmüş ve yunan dünyası hâkimiyet mücadelesi ve çekişme yaşanan bir coğrafya konumundadır. Suriye, Filistin ve Mezopotamya'nın büyük çoğunluğu Babil Krallığı kontrolü altındaydı. Tigris (Dicle) ve Euphrates (Fırat)'ın yukarı bölümüyle Halys (Kızılırmak)'e değin uzanan bölgeler de Med Krallığı'na kontrolü altındaydı.

Anadolu'nun Pers öncesi dönemi için Prof. Dr. Fahri IŞIK, Persler Anadolu'da Kudret ve Görkem adlı kitapta, Urartular, Yeni Hititler, Phrygler, Lydialılar, Karialılar, Lykialılar, İonialılar'ı belirterek “Bu Pers öncesi uygarlıkların tümünün değişik biçimler ve biçemlerde birbirleriyle harmanlaşmış bir ortak kültürün ve sanatın ürünüdürler; “Anadolu Alaşımı” kavramında bütünleşirler” (Işık, 2017: 25) cümleleriyle belirtir. Anadolu'nun zengin içeriğiyle birlikte, II. Kyros Persleri sınırlayan ve kontrol altında tutan Medleri ortadan kaldırmakla bölgesinin en güçlü devleti olmuş ve Küçük Asya'da hâkimiyet süren Lydialılar ile bulunduğu dönemin iki büyük devleti haline gelmiştir.

2.1.2. Pers-Lydia Savaşı ve Perslerin Anadolu Hâkimiyeti

MÖ 559 yıllarında Pers tahtına geçen II. Kyros aldığı iyi eğitim ve yetiştirilmesindeki katkılarla krallığın bulunduğu durumdan nasıl kurtarılacak büyük bir başarıyı hesaplamış ve idaresini buna göre kurmuştur. Atalarından devraldığı, Med boyunduruğu altındaki krallığın başına geçtiğinde öncelikle askeri, savunma ve siyasi konularla ilgilendi. Bunların sonucunda krallığını hem Med boyunduruğu altından kurtardı hem de Med Kralı Astyages'i yenerek Med Devleti'ne son verdi (Herodotos I. 129). Ardından krallık merkezini Anşa'dan kabilesinin adına kurduğu, Pasargadai'a taşıdı. Persler kendilerini Medlerin ardılı kabul etmeleri nedeniyle MÖ 585 yılında Medler ve Lydialılar arasında yapılan antlaşma uyarınca, Halys (Kızılırmak) artık Pers ve Lydia krallıkları için birer sınır oluşturdu. MÖ 547/546 yılında, yayılımcı politikalarının kaçınılmaz sonucu olarak, her iki krallığın Kappadokia üzerindeki emelleri, Persleri ve Lydialıları karşı karşıya getirdi. Lykia ve Kilikia hariç Batı Anadolu'yu ve ticaret ağını kontrolünde tutan Lydia Kralı Kroisos, Lydia Krallığı'nın zenginliği, idari sahası ve askeri gücüyle kıyasladığında Perslerin kendisine fazla karşı koyamayacağını düşünmekteydi (Sarıkaya ve Arslan, 2017:79). Bununla birlikte Pers Kralı II. Kyros'ta Anadolu'da hâkimiyet kurmayı planlıyordu. Hem doğu ile batı arasındaki deniz ve kara ticaret yollarına hâkim olacak hem de imparatorluğunun

sınırlarını Ege Denizi'nin ötesine taşıma konusunda avantaj sağlayacaktır (Tekin, 2007: 53).

Lidya Kralı Kroisos yükselen Pers tehlikesini önceden anlamış ve hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Yardımlarını almak amacıyla Babil ve Mısır ile dostluklar kurdu. Yunan şehirlerinden Sparta başta olmak üzere diğer tüm Yunan şehirlerine elçiler gönderdi. Onlara birlik çağrısı yaptı (Herodotos I. 76).

Delphoi ve diğer kehanet merkezlerine elçilerle birlikte hediyeler gönderdi. Bunun sonucunda kehanet merkezlerinden gelen kehanetleri olumlu yorumladı ve yapılacak savaşı kendinin kazanacağına inandı. Bu hazırlıkların ardından Perslerden önce harekete geçti ve Perslerle sınır sayılan Halys (Kızılırmak)' i Miletoslu Thales'in yardımıyla aşarak güçlü bir kale olan Pteria'yı ele geçirir ve bu yöredeki Kappadokialıları göç etmeye zorlar (Herodotos I. 75). Kroisos kendisine doğru yaklaşırken, II. Kyros da vakit kaybetmeden ona karşı harekete geçer. Lydia'ya sefer düzenlemeden önce İonialılara elçiler göndererek onları Kroisos'a karşı ayaklandırmayı dener ancak İonialıları buna ikna edemez (Herodotos I. 76). Bir süre sonra II. Kyros Pteria'ya ulaşarak Kroisos'un ordusunun karşısında konaklar. İki taraf arasında gündüz vakti boyunca şiddetli bir savaş meydana gelir. İki taraf da çok asker kaybeder. Havanın karamasıyla beraber savaşa ara verilir ve bu ilk savaşta iki taraf da galip gelemez (Herodotos I. 76). Savaşın ilk gününde askerlerinin sayıca az olduğunu düşünen Kroisos umutsuzluğa kapılır. Ertesi gün II. Kyros'un saldırmadığını gören Kroisos müttefiklerinden asker toplamak ve kış şartlarının geçmesini de bekleyerek ilkbaharın başında Perslere sefer düzenleme planıyla savaşı bırakarak Sardeis'e döner ve derhal müttefiklerine haber göndererek dört ay sonra Sardeis'te toplanmalarını ister. Sonrasında ise sonucu belli olmamış bir savaşın ardından II. Kyros'un kendisini takip ederek Sardeis'e saldıracağına ihtimal vermeyerek ordusundaki paralı askerleri terhis eder (Herodotos I. 76). Bunun ardından ise Sardeis'e Pers ordularının yaklaşmakta olduğu haberi ulaştı. Kroisos oldukça zor durumda kalmış olmasına rağmen Persleri başkentine yakın ovada karşıladı. MÖ 547/546 yılında iki taraf arasında yapılan savaşı Persler kazanırlar (Herodotos I. 75).

Anadolu coğrafyası için oldukça önemli olan bu savaş Perslerin kazanmasıyla Lydia ve Sardeis Perslerin eline geçmiş, Asya'dan Ege Denizi'ne kadar olan bölgede Pers hâkimiyeti başlamıştır. II. Kyros'un savaştan sonra bölgeyi satraplara bırakarak

geri dönmesinden sonra İonların Ege Denizi'ndeki hâkimiyetleri de son buluyor ve bütün bölge Pers egemenliği ve kontrolü altına giriyordu (Harita 2). Bunun yanında Perslerin sosyal aristokratik anlayışı, bu savaş sonunda Batı Anadolu ve Ege'de ticaret ve pazara dayalı ekonomik bir sistemle karşılaşmış ve bu sistem Persler ile doğu kültürlerinin ekonomik anlayışının değişimine imkân tanımıştır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. PERS SİKKELERİ

II. Kyros'un Lydialıları yenilgiye uğratmasından sonra Lydia toprakları ile Ege Denizi'ne kadar olan bölge Perslerin kontrolüne geçmiş ve Persler hâkim oldukları bu bölgede ticaret ilişkileri olan ve para kullanan bir devlet ile karşılaşmışlardır. Bu dönemde Mermnad sülalesinin beşinci ve son kralı olan Kroisos zenginliği ile ünlüydü (Başgelen, 2005: 111). Çünkü altın madeni Lydia Krallığı'nda bol miktarda mevcuttu ve MÖ 7. yüzyılın başlarından itibaren değerli bir maden olarak kullanılmaya başlanmıştı. Sikke basımında kullanılan altın, Tmolos Dağı'ndan (Bozdağ) doğup başkent Sardeis'ten geçerek Hermos'a (Gediz Nehri) karışan Paktolos'un (Sart Çayı) çamurunda doğal olarak bulunan altından elde ediliyordu (Herodotos, I. 93; Tekin, 2008: 73). Sardeis'in Perslerin eline geçmesiyle birlikte burada bulunan madenlerde Perslerin eline geçmiştir. Bununla birlikte Persler Lydia'yı ele geçirdiğinde Anadolu'da kayda değer sayıda kent devleti sikke basıp kullanıyordu; fakat Anadolu'nun geri kalan kısmı sikkeye henüz yabancıydı. Hatta Anadolu'yu ele geçiren Persler'de o dönemde sikkeyi tanımıyordu; kendi ülkelerinde para yerine değerli metal külçeleri (ingot) kullanıyorlardı (Tekin, 2017: 102).

3.1.1. İLK DÖNEM PERS SİKKELERİ

3.1.1.1. Perslere Ait Kroisos Sikkeleri

Persler Lydia'nın başkenti Sardes'i ele geçirdiklerin de karşılaştıkları en önemli bulgu hiç şüphesiz sikke idi. Madenlerden çıkartılan altın ve gümüşün işlendiği darphaneler artık Persler için çalışıyordu. Lydia Kralı Kroisos zamanında basılıp kullanılan ilk sikkeler birkaç defa reform edilmiş ve değişikliklere uğramıştır. En son olarak aslan başı tipli kraliyet sikkeleri metal içeriğiyle oynanmış halde piyasaya sürülüyordu. Bu sikkelerin zamanla aşırı değerlenmesi nedeniyle, insanlar durumun farkına vararak bu şekildeki ödemeyi reddetmişlerdir. Dolayısıyla, MÖ 6. yüzyılın ortalarında, elektronu altın ve gümüş bileşenlerine ayırma işlemi kullanılabilir hale gelince, tahttaki Lydia Kralı dolaşımdaki elektron sikkeleri toplatarak saf altın ve gümüş sikkelerle değiştirmiştir (Kroll, 2010: 143). Yapılan bu değişiklikle sikkenin ön yüzünde bulunan aslan ve boğa protomları yüz yüze betimlenmeye başlandığı görülmektedir (Tekin, 1997:75). Lydia'da Pers hâkimiyetinden önce sikkelerdeki

reformların en sonuncusunu gerçekleştiren Kroisos'a atfedilen bu itibarlı sikkeler çok büyük başarı elde etmiş ve kralın kendisinden daha uzun süre varlıklarını sürdürmüştür. Pers Kralı II. Kyros, Lidya Krallığı'nı Pers İmparatorluğu'na ekledikten sonra Sardeis'i sadece yerel Pers satrapının (valisi) başkent yapmakla kalmamış, aynı zamanda aslan-boğa başlı sikke darbının devamını sağlamıştır (Kroll, 2010: 153).

Persler ele geçirdikleri coğrafya da karşılaştıkları kültürel öğeleri, sanatçıları, çeşitli zanaatkârları koruyarak bu öğelerin varlığını devam ettirmiştir. Sikkeler de bu duruma bir örnek gösterilebilir. Kroisos'un ölümünden 6. yüzyıl sonlarına kadar yaklaşık 30 yıl boyunca sikkeler sadece adları itibariyle Kroisos'un sikkeleri olarak kalmışlardır. (Resim-1) Gerçekte, üretim ve resmi kullanım bazında Küçük Asya'daki Pers yönetiminin parası haline gelmiştir. Bu dönemde sikkeler görünürde değişmemişlerdir, ama aslan boğa betimlerinin sanatsal niteliklerinde gerileme gözlemlenmektedir. Başlangıçta Kroisos safhasında zarif ve doğal işlenen hayvanların yerini, Perslerin seri üretiminde sert hatlı, daha mekanik veya stilize betimler almıştır. Yine Pers hâkimiyeti altında kesirli küçük birimler terk edilmiş ve sikkeler temelde iki büyük birime dönüşmüştür; stater ya da kroiseid (8,06g) ve altın staterin 1/20'sine denk gelen gümüş siglos ya da şekel (5,35 g) biçiminde (Kroll, 2010: 153).

(Fotoğraf-1, Kroisos Stateri Tarzında Pers Altın Sikkesi, Kaynak: "Pers Döneminde Anadolu'da Para ve Ticaret" Persler Anadolu'da Kudret ve Görkem, Sy:103.)

Perslerin hâkimiyeti altında bulunan Sardeis'te Lidya Kralı Kroisos dönemi sikke basımı devam etmiştir. Yani Perslerin ilk sikkeleri de Sardeis'te basılmıştır. MÖ 500'lere kadar kullanılan ve yukarıda yer alan sikke, erken örneklerine göre yani Kroisos basımı sikkelere benzerlik gösterip ayırt edilmesi oldukça zor olsa da daha şematik ve sert hatlı olmasıyla ilk örneklerden ayrılır.

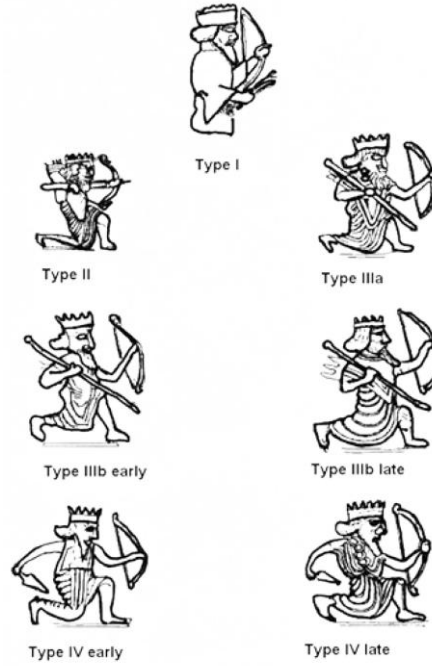
3.1.2. Perslere Ait İlk Özgün Sikkeler

Farklı uluslardan oluşan Persler'in bu yapısı onları bir İmparatorluk haline getirmeyi ve kontrol altında tutmayı oldukça güç kılıyordu. II. Kyros'tan sonra çeşitli isyanlar ve bağlı eyaletlerin en küçük bir otorite boşluğunda bağımsızlık hareketleri gibi olaylar devlet yönetiminin oldukça etkili ve sağlam olmasını gerektiriyordu. MÖ 522/521 yıllarında tahta geçen I. Darius bölgenin en önemli hükümdarlarından biri oldu. Mevcut sınırlardan ziyade topraklarını daha da büyütmeyi hedefleyerek, ülke içinde çıkan isyanları bastırdı ve imparatorluğu tekrar eski günlerine döndürdü. Bunun içinde devlet teşkilatını çok iyi kuran I. Darius, öyle bir devlet teşkilatı oluşturmuştu ki, bu teşkilat Pers İmparatorluğu yıkılana kadar sarsılmadan devam edecekti (Mansel,1999: 255). Devlet teşkilatının iyi işlemlerini sağlayan I. Darius, kendinden sonraki yöneticiler ve hatta devletler için bile örnek gösterilen bir sistem kurdu. Bu teşkilatlanmada en önemli noktalardan biri devlet içinde sikkenin kullanımı ile ilgili oldu. I. Darius zamanında, Perslerin, Lydia tarzı sikkelerinin yerini uzun yıllar değişmeden basılacak olan gerçek Pers sikkesi aldı. Altın ve gümüş olarak iki ayrı metalden basılan yeni Pers sikkelerinin ön yüzünde Pers Kralı'nın tasvir yer alıyordu; söz konusu tasvirin kralı temsil ettiği başındaki taçtan (kydaris)⁵ anlaşılmaktadır (Tekin, 2017: 102).

Darius döneminde basılan ilk özgün Pers sikkeleri neredeyse İmparatorluğun yıkılışına kadar geçen süre zarfında kullanılmıştır. Bununla birlikte bu sikkelerde küçük değişiklikler yapılmasıyla birlikte temel de biçim ve üslup oldukça benzer şekildeydi. Genel olarak, yeni sikkeler ilk basıldığı dönemin kralının adına ithafen darik (dareikos) olarak adlandırılan altın stater ve gümüş siglos olarak adlandırılır ve yerlerine geçtikleri Lydia sikkelerinin (Kroiseid) basit ve yumru biçimli formunu almıştır. Şüphesiz Sardeis'te darp edilen gümüş sikkeler Perslerin sikke kullanımının iyice yerleştiği Küçük Asya'da kurduğu idari ve askeri sistemde başlıca birim olarak işlev görmüştür. Bunlar, sikkenin yaygın olarak kullanılmadığı Pers İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde dolaşıma girmemiştir (Kroll, 2010: 153).

Bu dönem Pes sikkeleri erken dönem olarak bilinmekle birlikte dört tip altında birleşirler (Carradice,1987:78).

⁵ Kydaris: Büyük kral tarafından kraliyet cüppesi ile birlikte giyilen ve yine sadece kral tarafından kullanılan parlak renkli taç. Aynı sembol Persopolis heykellerinde de bulunur. (Bkz. A History Of Persia, I. Cilt, Sir Percy Sykes, Macmillan and Co., Limited, 1915, London, Sy: 173)

Şekil-1: Pers krallık sikkelerinin ön yüzlerinde görülen tiplerin çizimi. (Çizimler: Nicolas A. Corfu, A New Thesis For Siglos and Dareikos, Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress : Glasgow 2009 / ed. by Nicholas Holmes, 2011, Vol I)

Sikkelerin ön yüzünde görülen temel tip, 4 ana gruba ayrılır.

Tip 1 de kral kalçalarına kadar betimlenmiş olup bir elinde yay, diğer elinde birkaç ok tutmaktadır.

Tip 2 de kral tam boy olarak tasvir edilmiş ve bir dizini yere koymuş vaziyette ok atar şekilde tasvir edilmiştir.

Tip 3 de kral yine tam boy olarak bazen yay ve bazen mızrakla koşarken betimlenmiştir.

Tip 4 de ise kral yay ve hançerle koşarken tasvir edilir.

Dört ana tipte oluşan Pers Krallık sikkelerinde 3 ve 4. tipte zaman içinde küçük değişimler olmakla birlikte birinci tip ilk örnekleri, dördüncü tip de geç örnekleri kapsayacak şekilde sıralanmıştır (Tekin, 1997: 71). İlk tip dışında kalan diğer tiplerde kral genel olarak “diz kapağı koşusu” olarak bilinen pozisyonda yer almaktadır. Tam net olmamakla birlikte dört grubun sıralanması tipe göre olmuştur. Buna göre birinci

grup sigloslar MÖ 516-510 yıllarına, ikinci grup sigloslar MÖ 500 ve sonrasına, üçüncü grupta bulunan sigloslar MÖ 480 yıllarına ve dördüncü grup sigloslar ise MÖ 450-425 yıllarına tarihlenmektedir (Pasmans, 2002:4).

Altın Pers sikkesi (dareikos) 8,4 gr ağırlığında (Resim-2), gümüş Pers sikkesi (siglos) ise 5,4 gr ağırlığındaydı (Resim-3) ve Mezopotamya ağırlık ölçüsü olan şekelden dolayı siglos olarak ifade ediliyordu. Yeni Pers altın sikkesi, o dönemde Mezopotamya’da kullanılan standart ağırlık ölçüsü olan “mina”nın altmışta biriydi (8,4gr x 60=504gr). 1 dareikosun 20 siglosa eşit olduğu bu sistemde, kalpazanlığın veya sahteciliğin önüne geçmek için sikkeler sık sık kontrol ediliyor, doğru ağırlıkta ve gerçek olanlar damgalanmak suretiyle onaylanıyordu. Günümüze kalan Pers sikkelerinin üzerinde bu tür damgalardan görmek mümkündür; öyle ki, el değiştirme nedeniyle bazılarının üzerinde bir düzineden fazla damga yer almaktadır. (Tekin, 2017: 105).

(Fotoğraf-2, Altın Pers Sikkesi, Dareikos, Kaynak: Metropolitan Museum of Art: <https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2013/cyrus-cylinder/works-on-view#slide11>)

(Fotoğraf-3, Gümüş Pers Sikkesi, Siglos, Kaynak: Uşak Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Arkeolojik kazılarda bulunan sikkeler ve defineler, Pers gümüş sikkesi olan siglosun, altın dareikosa göre çok daha fazla basıldığını, ancak siglosun daha ziyade Batı Anadolu'da tedavüldeyken, dareikosun daha geniş bir coğrafya da tedavülde olduğunu göstermektedir. Ksenophon, bir Pers askerinin aylık kazancının 1 dareikos olduğunu söylemektedir (Anabasis,1.3.21). Tez konusu içinde belirtildiği üzere bu konuda araştırmaların oldukça az olması ayrıntılı bilgilerin bulunmasını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte Pers dareikos ve siglosların Perslerin kendi ülkesindeki darbına ilişkin veriler henüz yoktur (Tekin, 2017: 106).

3.1.3. Pers Satrap Sikkeleri İle Yerel Basım Sikkeler

Perslerin Küçük Asya'yı hâkimiyetinden sonra toprakları batı da Ege Denizi'ne kadar genişlemiştir. Oldukça geniş bir alana sahip olan Persler, hâkimiyeti altındaki coğrafyayı kurdukları devlet teşkilatı sayesinde uzun bir müddet yönetmişlerdir. Bu aşamada Persler İmparatorluğun bütün topraklarını satraplık adı verilen eyaletler bölmüşlerdi. Bu eyaletleri yönetenlere de satrap adı verilmekteydi. Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan imparatorluk sınırları satraplıklar vasıtasıyla kontrol altında tutuluyor ve satraplar vasıtasıyla vergi ve asker toplama gibi iş ve işlemler merkeze bağlı bir şekilde yönetiliyordu. Kyros'un oluşturduğu bu sistemle birlikte, Sardeis'in ele geçirilmesinden sonra Küçük Asya iki önemli satraplığa bölünmüştür. Lydialıların merkezi konumunda olan Sardeis, Pers egemenliği altında da önemini korumuş ve Satraplık merkezi haline gelmiştir. Diğer bir merkez olarak Marmara denizinin güneyindeki bir yerleşimi seçen Persler Daskleion'u bir diğer satraplık merkezi haline getirmişlerdir. Buna göre Sardeis satraplık merkezi, İonoia, Karia ve Aiolis'i yöneterek kontrol altında tutuyordu. Kuzey Aiolis, Mysia, Troas ve Batı Phrygia topraklarını da Daskleion satraplık merkezi kontrol ediyordu (Balcer, 1993: 81-90).

Bununla birlikte ticari faaliyetler genel itibariyle satraplık merkezi tarafından kontrol ediliyor, vergiler, ticari yolların güvenliği gibi konularda satraplık merkezi faaliyetler yürütüyordu.

Pers Krallığı'nda ve kontrol altında tuttuğu bölgeler de sikke basma yetkisi krala aitti fakat kralın izniyle satrap ya da yerel yöneticiler sikke basabiliyordu. Bu tarz sikkeler daha çok batıdaki Pers Satrapları ya da yerel yöneticiler tarafından bastırılmaktaydı. Kraliyet sikkelerinin aksine bu tip sikkeler, basım, ikonografi gibi

konularda sorunludurlar. En erken satrap veya yerel yönetici sikkeleri MÖ 5. yüzyılın son çeyreğinde basılmış olmalıdırlar (Bodzek, 2014: 4).

Ancak vurgulamak gerekir ki satrap olarak adlandırılrsa da Pers tarzında basılan sikkelerin hepsi gerçek anlamda satrapların sikkeleri olmayabilir, bunlardan bazıları *karanoi* denen Pers Büyük Kralı'nın emrindeki askeri komutanlar veya devletin ileri gelen kişileri ya da yerel hükümdarlar olabilmektedir. Hatta bazı yerel hükümdarlar, Pers Kralı tarafından doğrudan satrap olarak atanmasalar da satrap gibi davranıp Pers Büyük Kralı'na biat etmişlerdir. Nitekim Karia, Lykia, ve Kilikia'da yerel hanedanlar ve bastırdıkları sikkeler bu gruba girer (Tekin, 2017: 106).

(Fotoğraf- 4, Bronz Sikke, Ön yüzde miğferli Athena başı, arka yüzde ise sağa doğru at üzerinde pers kıyafetli, sağ elinde mızrağıyla satrap Tissaphernes ? Kaynak: asiainorscoins,

https://www.asiainorscoins.com/gallery/displayimage.php?album=97&pid=10519#top_display_media)

(Resim-5, Bronz Sikke, Ön yüzde sağa doğru diz koşusu yapar vaziyette oklu ve mızraklı pers karalı, arka yüzde ise harita, Ephesos? Kaynak: asiainorscoins, https://www.asiainorscoins.com/gallery/displayimage.php?album=94&pid=7516#top_display_media)

3.1.4. Uşak Müzesinde Bulunan Pers Sikkeleri ve Defineleri

Bu başlık altında Pers sikke definelerini incelemek gerekirse Batı Anadolu müzeleri içerisinde en çok pers sikkesine sahip olan Uşak Müzesi'nden örnekler vermek gereklidir. Müzede yaklaşık 1500 adet pers sikkesi bulunmakta olup define olarak iki adet define yer alır. İlk define grubu 1990'lı yıllarda Manisa İli Kula ilçesi sınırlarından bulunan Körez Köyünden (günümüzde mahalle statüsüne kavuşmuştur) gelmiştir. 336 adetten oluşan bu sikke grubu aynı soyadlı iki farklı kişi tarafından yakın tarihli aralıklarla müzeye satın alınması amacıyla getirilmiştir. İlk gelen grupta 198 adet sikke yer alır, hemen kısa bir süre sonra gelen ikinci grup sikkelerin sayısı da 138 adettir. Sikkelerin aynı yerden ve aynı anda bulunmuş olmasının müzeye bildirilmesi üzerine, eserler tek bir grup altında birleştirilerek Körez Definesi altında teşhire konulmuştur. Sikkelerin tamamına yakını 3 ve 4 numaralı tiplerden oluşmaktadır. Körez Definesini oluşturan sikkeler kısmen aşınmış durumdadırlar.

Müze de yer alan bir başka define grubu ise 2017 yılında Uşak ili Eşme İlçesi Elvanlar Mahallesinde bulunan Elvanlar Definesi olarak adlandırılan gruptur. 740 adet pers sikkесinden oluşan bu grup yine bir vatandaş tarafından müzeye satın alınması amacıyla getirilmiştir. İlçe Merkezine yakın bir nokta olan Elvanlar Mahallesinde bulunduğunu belirten kişilerce buluntu yeri gösterilmiş ayrıca alanda Müze Müdürlüğü'nce yapılan incelemelerde birkaç parça amorf nitelikte Hellenistik Dönem seramik parçalarından başka herhangi bir kültür varlığı ile karşılaşılammıştır. Bununla birlikte defineyi bulan şahıslarca definenin bu alandan çıktığı ısrarla belirtilmiştir. 740 adet Pers sikkесinden oluşan bu grup, müze de bulunan diğer defineye yani Körez Definesi'ne göre daha temizdir. Bu tezde de genel olarak bu ikinci grup Elvanlar Definesi sikkeleri kullanılmıştır. Define de genel olarak ikinci üçüncü ve dördüncü grup sikkeler yer almaktadır.

Ayrıca define içerisinden seçilen 25 adet sikke analiz yöntemiyle incelenmiş olup ayrıntılar ise değerlendirme ve sonuçlar bölümünde verilmiştir.

3.1.5. Elvanlar Definesi Buluntu Yeri ve Değerlendirmesi

Anlatıldığı üzere 740 adetten oluşan Pers Sikke Definesi Uşak Müzesi'ne satın alma yoluyla 2017 yılı içerisinde gelmiştir. Defineyi bulan şahıslarca verilen bilgilerden

definenin Uşak İli Eşme İlçesi Elvanlar Mahallesi sınırları içerisinde bulunduğu belirtilmiştir.

Eşme İlçesi Uşak İlinin güney batısında bulunmakta olup, doğusu Uşak ve Ulubey, batısı Sarıgöl ve Alaşehir, kuzeyi Kula, Selendi, güneyi Güney İlçesiyle çevrili 823 rakımlı 1338 Km² yüzölçümlü bir yerleşim merkezidir. Genelde çok engebeli bir arazisi bulunmaktadır. İlçe eski çağda Lydia'nın doğu kesiminde yer almaktadır. Phrygia bölgesinin ise Pacatiana olarak adlandırılan batı bölümünde yer alır (Ceylan,2007: 66). İlimiz sınırlarının bu bölgesi tez içerisinde de belirtildiği üzere eski çağda bazen Lydia bazen de Phrygia sınırları içerisinde kalmaktadır. Sınırları net çizilemeyen bu coğrafya da yer alan Eşme İlçe merkezinde günümüzde Kemer Dağı'nda yer alan su kemeri kalıntısı ile bunun daha yukarı kesimlerinde bulunan ve tarihi net olmayan tümülüsler yer alır. Ayrıca Aydınlı Köyü Düzköy Mahallesi sınırları içerisinde bulunan ve uzun yıllar iskâna sahne olduğu anlaşılan Mesotimolos yerleşimi de bulunur. Bu yerleşimde detaylı araştırmalar henüz yapılmamış olmakla birlikte arazi yüzeyinde Phryg seramikleri göze çarpar (Çavuş, Söyler, 2017:122) .

Definenin bulunduğu Elvanlar Mahallesi ise İlçenin kısmen güney batısında alır. Bulan şahıslarca doğuya eğimli bir tarım arazisi üzerindeki noktada bulunduğu belirtilen alanda araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda birkaç parça amorf Hellenistik dönem seramik parçası dışında herhangi bir taşınır ya da taşınmaz kültür varlığı ile karşılaşılammıştır. Müze kayıtlarında da bölgede herhangi bir Pers izine rastlanıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle definenin bulunduğu belirtilen alan ve çevresi mevcut veriler ve bulgular ışığında kesin sonuçlar ortaya koymamaktadır. Bu nedenle elimizdeki define üzerinde elementel analizlerin yapılması daha detaylı saptamaların yapılmasını sağlamıştır.

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. XRF ANALİZ TABLOSU VE ANALİZ SONUÇLARI

	Env. No	Instru ment SN	U nit	Read ing	Mo de	Ti	Fe	Cu	As	Zr	M o	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1	2009/25	542525	%	#2C	Allo y Plus		1,36	0,1891				97,77			0,5624	0,11	
2	2009/25	542525	%	#3C	Allo y Plus		2,26	0,2096				96,9			0,574	0,0595	
3	2009/46	542525	%	#5C	Allo y Plus		0,1207	0,1416				99,0306			0,3249	0,107	0,2753
4	2009/46	542525	%	#6C	Allo y Plus		0,2763	0,1383				98,7573			0,3489	0,144	0,3352
5	2017/22	542525	%	#7C	Allo y Plus		1,23	3,1043	0,3638			94,53			0,4533	0,2497	0,0739
6	2017/22	542525	%	#8C	Allo y Plus		6,94	1,2541	0,75			90,25			0,2882	0,3894	0,1212
7	2017/23	542525	%	#9C	Allo y Plus		0,2003	2,5289				95,12			0,6858	1,4698	
8	2017/23	542525	%	#10C	Allo y Plus		3,11	1,203	0,93			93,14	0,3218		0,292	0,9991	
9	2017/24	542525	%	#11C	Allo y Plus			3,1622				95,92			0,181	0,6681	0,0639
10	2017/24	542525	%	#12C	Allo y Plus		0,767	4,51				94,13			0,2201	0,3785	
11	2017/25	542525	%	#13C	Allo y Plus		0,95	2,7425				94,63			0,4001	1,2185	0,0633
12	2017/25	542525	%	#14C	Allo y Plus		0,6647	2,8172				95,2			0,3399	0,9739	
13	2017/26	542525	%	#15C	Allo y Plus		0,1534	4,02				94,55			0,1769	0,9847	0,1186
14	2017/26	542525	%	#16C	Allo y Plus		0,9	4,52				93,84			0,1686	0,511	0,0588
15	2017/27	542525	%	#17C	Allo y Plus		1,6	4,08				93,94			0,1827	0,1933	
16	2017/27	542525	%	#18C	Allo y Plus	0,56	2,65	10,5				86,11				0,1788	
17	2017/28	542525	%	#19C	Allo y Plus		1,04	2,6972				95,16			0,3719	0,7321	

18	2017/ 28	542525	%	#20C	Allo y Plus		0,66 34	4,09				92,7 5			0,4298	2,0 713	
19	2017/ 29	542525	%	#21C	Allo y Plus		2,17	2,1725	0,28 27			94,1 8	0,2369		0,1709	0,7 192	0,06 16
20	2017/ 29	542525	%	#22C	Allo y Plus		1,87	3,78				93,4 3			0,2789	0,6 405	
21	2017/ 30	542525	%	#23C	Allo y Plus		1,51	2,8612	0,69 36			93,8 7	0,3005			0,7 692	
22	2017/ 30	542525	%	#24C	Allo y Plus		0,73 6	5,42				93,0 9			0,2267	0,5 268	
23	2017/ 31	542525	%	#25C	Allo y Plus		0,55 05	3,182				95,1 1			0,2061	0,9 537	
24	2017/ 31	542525	%	#26C	Allo y Plus		0,18 86	5,51				92,9 6			0,2129	1,1 251	
25	2017/ 32	542525	%	#27C	Allo y Plus		1,15	1,9694				95,9 3			0,2725	0,6 156	0,06 06
26	2017/ 32	542525	%	#28C	Allo y Plus		0,23 22	1,0179				97,6 2			0,402	0,6 572	0,06 79
27	2017/ 33	542525	%	#29C	Allo y Plus		0,80 45	3,324				95,0 9			0,2401	0,5 455	
28	2017/ 33	542525	%	#30C	Allo y Plus		0,36 34	3,97				94,9 8			0,2221	0,4 693	
29	2017/ 34	542525	%	#31C	Allo y Plus		0,19 37	4,64				94,4 3			0,2951	0,4 485	
30	2017/ 34	542525	%	#32C	Allo y Plus		0,65 05	6,04				92,7 6			0,2621	0,2 856	
31	2017/ 35	542525	%	#33C	Allo y Plus		0,54 6	3,66				94,7 4			0,1675	0,8 843	
32	2017/ 35	542525	%	#34C	Allo y Plus		0,48 41	5,96				92,6 2			0,2242	0,7 156	
33	2017/ 36	542525	%	#35C	Allo y Plus		2	1,8354	0,29 1			95,6 6				0,1 435	0,06 26
34	2017/ 36	542525	%	#36C	Allo y Plus		1,23	4,11				93,8 2			0,392	0,3 84	0,06 14
35	2017/ 37	542525	%	#37C	Allo y Plus		0,44 01	2,378	0,32 51			95,3 6			0,1814	1,3 13	
36	2017/ 37	542525	%	#38C	Allo y Plus		1,35	5,22				92,1 4			0,1909	1,1 114	
37	2017/ 38	542525	%	#40C	Allo y Plus		1,39	3,4839	0,75	0,0 085		91,9 6	0,3259		0,2405	1,8 347	

38	2017/38	542525	%	#41C	Alloy Plus	1,13	5,36	0,3511		91,28		0,2566	1,6252	
39	2017/39	542525	%	#42C	Alloy Plus	0,8508	2,6496	0,2938		95,73			0,4712	
40	2017/39	542525	%	#43C	Alloy Plus	0,6224	2,875			95,85		0,1828	0,4716	
41	2017/40	542525	%	#44C	Alloy Plus	0,8803	5,64	0,6044		91,8	0,2471	0,2352	0,5919	
42	2017/40	542525	%	#45C	Alloy Plus	1,93	6,52	1,92	0,0094	87,49	0,5989	0,729	0,6999	0,111
43	2017/41	542525	%	#46C	Alloy Plus	0,5444	2,6931			95,62		0,2177	0,8364	0,0895
44	2017/41	542525	%	#47C	Alloy Plus	0,4567	2,7505			96,06		0,1619	0,5708	
45	2017/42	542525	%	#48C	Alloy Plus	0,487	5,34			92,94		0,2715	0,9657	
46	2017/42	542525	%	#49C	Alloy Plus	1,77	7,97			89,23		0,2004	0,8323	
47	2017/43	542525	%	#50C	Alloy Plus	0,6284	2,2413			96,12		0,2144	0,7326	0,0637
48	2017/43	542525	%	#51C	Alloy Plus	1	2,2732			95,63		0,265	0,7446	0,0826
49	2017/44	542525	%	#52C	Alloy Plus	0,3844	4,75			93,34		0,2649	1,26	
50	2017/44	542525	%	#53C	Alloy Plus	1,52	8,05			88,8		0,2979	1,3234	

Söz konusu sikkeler üzerinde iki çeşit analiz yöntemi uygulanmıştır. Bunlar yüksek enerjili elektromanyetik dalga analizi (Radyografi) ve floresans spektrometri (XRF) analizi.

4.1.1. Floresans Spektrometri Analizi Yorumlaması: (Alloy Plus Modunda)

- Sikkelerin geneli üzerinde ortalama %67 oranında doğal aşınma tespit edilmiştir. Bu aşınma oranı sikkelerin yeni darp olmadığını ve kullanılma suretiyle yıprandığını göstermektedir.

- Söz konusu 23 Pers dönemi sikkesinde ortalama %91,015 oranında gümüş, ortalama da % 1 oranında kurşun tespit edilmiştir.

- Söz konusu 23 sikke de hammadde oranları birbirine doğal yöntemle ve oldukça iyi karıştırılmıştır.
- Sikkelerin tüm oran değerleri birbirine oldukça yakındır. Bu nedenle elementel olarak sikkelerin aynı grup ve çatı altında sayılabileceği değerlendirilmektedir.
- 2009/46 ve 2009/29 envanter numaralı Lidya sikkelerinde gümüş oranı ortalama %97,96 dır.

4.1.2. Yüksek Enerjili Elektromanyetik Dalga (Radyografi) Analizi Yorumlaması:

-Elektromanyetik dalga analizi 3 defa farklı zaman aralıklarıyla yapılmıştır. Her üç analiz sonucunda masif sikkelerin içindeki yoğun oranlı gümüş ve kurşun bu analizde ışınları engellemiştir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

MÖ 700 lerde Perslerin bir birlik altında ortaya çıkmalarından itibaren doğuda siyasal ve asgari bir güç konumuna gelmeleri çok uzun sürmemiş, kendine has üslupları ve yönetim anlayışı ile Persler tarih sahnesinde uzunca bir süre varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kuruluş aşamasında yaşanan zorluklar güçlü, iradeli kral ve yönetim anlayışı ile ortadan kaldırılmış, yapılan evlilikler yoluyla bu irade pekiştirilmiştir. Perslerin kurulduğu coğrafya da büyüyerek gelişmeleri sonucunda Medler, Asurlular, Kimmerler, İskitler gibi pek çok devletin ortadan kalkması, Perslerin siyasi ve asgari bir güç olarak gelişimini hızlandırmıştır.

İmparatorluk siyasal ve asgari gücüne kavuştuktan sonra özellikle II. Kyros zamanında Persler büyük bir tehdit olarak Anadolu toprakları üzerine yönelmişlerdir. Bu dönemde Batı Anadolu Kent Devletleri, doğu kültürüyle şekillenerek kurulmuş büyük bir tehditle karşı karşıya gelmişlerdir. Bir bakıma Doğu ile Batı kültürlerinin sentezlenmesinin yaşandığı Anadolu coğrafyası, bu dönemde hızla değişen bir tarihe sahip olmuştur. Bölgenin hâkim güçleri olan Lidya ve Pers devletleri arasında yaşanacağı tahmin edilen savaştan önce Batı Anadolu'daki kent devletleri taraf seçmek zorunda kalmışlardır. Perslerin MÖ 547/546 yılında Lydialıları yenerek Anadolu topraklarına hâkim olması, bölgede yaklaşık 200 yıl boyunca sürece Pers hâkimiyetini başlatmıştır. Özellikle Sardeis'in işgali Batı Anadolu'nun kolayca ele geçirilmesini sağlamış, bölgede bulunan zenginlikler Perslerin eline geçmiştir. Persler, kurulduğu bölgede bilmedikleri ve kullanmadıkları pek çok nesneyi Anadolu topraklarında Lydialılardan öğrenmişlerdir. Bu kültür materyalleri arasında en önemlisi de Lydialıların kullanımına öncülük ettiği sikkedir. Ayrıca altın madenleri, sanatçı ve zanaatkârlar da Pers hâkimiyeti altına girmiştir. Persler ele geçirdikleri topraklarda karşılaştıkları bu zengin kültürel birikimi, doğu temelli kendi kültürel birikimleriyle birleştirerek harmanlamış ve doğu-batı kültürel mozağini oluşturmuşlardır. Ayrıca Persler sanatçı, zanaatkâr gibi toplumsal sınıfları gözeterek bu sanatsal üsluplara Pers krali imgelerini yerleştirmişlerdir.

Sardeis'in hâkimiyeti ile birlikte İon etkisi ve kültürü sarsılmakla birlikte Batı Anadolu kent devleri Pers hâkimiyeti altına girmiştir. Bu devletlere son vermeyen Persler, bunun karşılığında vergi ve askeri destek almışlardır. Batı Anadolu kent

devletleri de kuruluşlarından itibaren bağlı oldukları Yunan ana karasıyla bağılıklarını Pers hâkimiyeti altında da sürdürmüşlerdir.

Lydialıların madenlerden elde ettikleri altın ve diğer değerli materyalleri darp ederek kullandığı sikkeyi, Persler belirli bir süre değiştirmeden kullanmışlar ve yaklaşık 30 yıl sonra kendine has üslup ve şekilde ilk Pers sikkelerini basmışlardır. Perslere özgü olan bu sikkeler uzun bir dönem boyunca basılmıştır. Üzerinde Pers krallık simgeleri ve işaretleri olan bu sikkeler, Perslerin Makedonya Kralı Büyük İskender'e yenildikleri MÖ 334 yılına kadar kullanılmıştır.

Batı Anadolu'nun bu dönemde yaşananlara sahne olmuş ili olan Uşak, tarihi ve coğrafi bakımdan bu tarihsel kültürlerin izlerini taşımaktadır. Uşak Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve sergilenen pek çok eser bu dönemin sanatsal üslubunu, ölü gömme geleneklerini orijinal eserler ve canlandırmalar ile ziyaretçilerine sunmaktadır. Müze envanterinde bulunan yaklaşık 1500 adet Pers sikkesi içerisinde bulunan Elvanlar Definesi sikkeleri bu tezin konusunu oluşturmuştur. 740 adetten oluşan bu grup, Uşak İli Eşme İlçesi Elvanlar Mahallesinden 2017 yılında vatandaşlarca bulunmuştur. Daha sonra müzeye satın alınması amacıyla getirilen definenin bulunduğu söylenen alanda müze müdürlüğünce gerekli araştırmalar yapılmıştır. Alanda Helenistik Dönem seramik amorf parçalardan başka herhangi bir taşınır ya da taşınmaz kültür varlığı ile karşılaşılmamıştır. Bunun üzerine sikkeler üzerinde araştırmanın yapılması gerektiği anlaşılmış ve bu tezle ilk defa sikkeler değerlendirilmiştir.

Sikkeler içerisinde seçilen 23 adet Pers sikkesi ve müze envanterinden seçilen 2 adet Lidya sikkesi üzerinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarında, yüksek enerjili elektromanyetik dalga analizi (Radyografi) ve floresans spektrometri (XRF) analiz yöntemleri uygulanarak analizleri gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte müze envanterinde bulunan Pers sikkeleri ile analogik olarak karşılaştırmaları yapılmıştır. Uşak Müzesi'nde bulunan bu sikkelerin hiç kuşkusuz ikonografi ve üzerilerinde bulunan betimler bakımından karşılaştırılabileceği en nadide örnekler aynı dönemde bölge de yapılmış Karun Hazinesi olarak bilinen Anadolu-Pers eserleridir. 432 Parçadan oluşan Karun Hazinesi, Lidyalıların Pers hâkimiyeti altında verdikleri en önemli eselerdendir. Pers hâkimiyeti altında yaşayan Lidyalıların soylularından oluşan önemli bir grup için yapılan ve Uşak ili Merkez Güre Köyünde bulunan tümülüs sahalarındaki tümülüslerden bulunan altın, gümüş ve pişmiş

toprak kaplardan oluşan bu koleksiyon üzerinde görülen Krali tasvirlerle Pers sikkeleri üzerinde görülen krali tasvirler birebir benzerlik göstermektedir. Bu da aynı dönemde benzer şekil ve simgelerin sadece sikkeler üzerinde değil, dönemde yapılan diğer pek çok sanatsal üründe de kullandığını göstermektedir.

23 Pers 2 adette Lydia Sikkesi üzerinde yapılan analiz de; Katalog bölümünde ilk 25 sırada belirtilen sikkeler üzerinde yapılan analiz yorumlaması yukarıdaki gibidir. Bununla birlikte sikkelerin üzerindeki aşınma oranı sikkelerin tedavülde kalma ve kullanılma süreleri uzadıkça artmaktadır. Bu nedenle 2017 yılında elde edilen bu definenin döneminde kullanılan orijinal sikkelerden oluştuğu anlaşılmıştır. Genellikle 2,3 ve 4 numaralı tiplerin yer aldığı define de 1 numaralı tipin bulunmaması sikkelerin MÖ 500 den sonra darp edildiği ve kullanıldığını göstermektedir.

MÖ 547/546 da Lydia başkenti Sardesi’i ele geçiren Persler, karşılaştıkları Lydia sikkelerini yaklaşık 30 yıl boyunca, darp ve sanatsal açıdan düşük kondisyonda olsa da basmaya devam etmişlerdir. Bunda Kroisos sikkelerinin ihtiyacı uzunca bir süre karşılaması etkili olmuştur. Kendi sikkelerini Dareikos zamanında basan Perslerin, geniş bir coğrafyaya hakim olmaları nedeniyle atadıkları satraplara ve yerel yöneticilere de sikke basma izni vermiştir. Egemenliği altında bulunan topluluklara herhangi bir baskı da bulunmayan Persler, Batı Anadolu Kent Devletlerine, bağlı buldukları Yunan kıtası ile ilişki kurma, kendi sikkelerini basma ve kullanma özgürlüğü tanımışlardır. Pers hâkimiyeti altında Lydia’lı zanaatkârların yaptığı Karun Hazinesi yani Anadolu-Pers eserleri, Perslerin hâkimiyeti altına aldıkları coğrafyalar da buldukları kültürel mirası kendi kültürel özellikleriyle birlikte kullandıklarını gösterir. Ayrıca Pers sikkeleri üzerinde yer alan ve 4 ana tipten oluşan figürlerin birebir benzerlerinin Karun Hazinesi olarak adlandırılan Anadolu-Pers eserlerinde de görülmesi, Pers kraliyet imgelerinin sadece sikkelerde değil aynı dönemde kullanılan sikke, metal eserler (tümülüslerde bulunan mezar hediyeleri içerisinde bulunan altın ve bronz Phiale kaplar bunlara en güzel örnektir) gibi pek çok sanatsal eserde kullanıldığını göstermektedir.

Tezimin konusu olan Pers sikkelerinde, darp özellikleri, kullanım alanları, darp edildiği bölge ile Pers anavatanındaki kullanımları, elemantel analizleri gibi çalışmaların şu ana kadar henüz yapılmamış olması, bu sikkeler üzerinde analoji yapılarak daha detaylı saptamalar yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda yapılan

çalışmaların, bir katalogdan ziyade ayrıntılı veriler içererek karşılaştırma fırsatı verecek bir noktaya gelebilmesi ve bu tezde yayınlanan analiz sonuçlarının diğer bilimsel çalışmalarda karşılaştırma - analogi gibi konularda bir nebze de olsa yardımcı olmasını ümit ediyorum.

KATALOG

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,36	0,1891				97,77			0,5624	0,11	
2,26	0,2096				96,9			0,574	0,0595	

Katalog No: 1

Müze Env.No: 2009/29

Ö.Y.: Aslan Boğa Protomu

A.Y.: İncus Çukuru

Dönem- Cins: Lydia- AR.

Çap: 14m, Ağ.: 5,30gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: SNG Kayhan 1024, SNG von Aulock 2877.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,1207	0,1416				99,0306			0,3249	0,107	0,2753
0,2763	0,1383				98,7573			0,3489	0,144	0,3352

Katalog No: 2

Müze Env.No: 2009/46

Ö.Y.: Sağa Dönük Yeleli Aslan

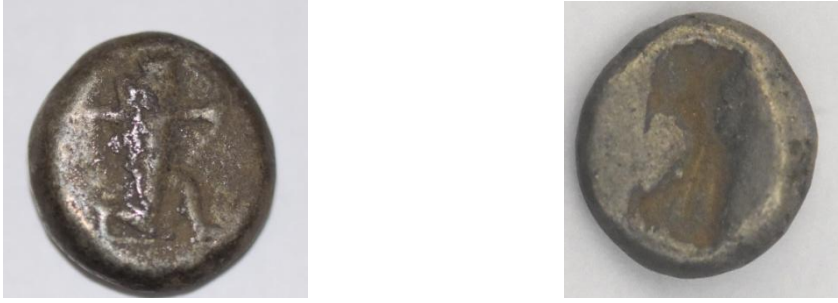
A.Y.: İncus içinde çiçekli yıldız

Dönem- Cins: Milethos, MÖ 520-450, AR.

Çap: 9 mm, Ağ.: 1 gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: SNG Kayhan 462-75; SNG Copenhagen 948.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,23	3,1043	0,3638			94,53			0,4533	0,2497	0,0739
6,94	1,2541	0,75			90,25			0,2882	0,3894	0,1212

Katalog No: 3

Müze Env.No: 2017/22

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Ok Atan Pers Kralı. Tip II.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,23 gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 23. CNG Triton XVIII, 223.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,2003	2,5289				95,12			0,6858	1,4698	
3,11	1,203	0,93			93,14	0,3218		0,292	0,9991	

Katalog No: 4

Müze Env.No: 2017/23

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Ok Atan Pers Kralı. Tip II.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,23gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 23. CNG Triton XVIII, 223.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
	3,1622				95,92			0,181	0,6681	0,0639
0,767	4,51				94,13			0,2201	0,3785	

Katalog No: 5

Müze Env.No: 2017/24

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,29gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,95	2,7425				94,63			0,4001	1,2185	0,0633
0,6647	2,8172				95,2			0,3399	0,9739	

Katalog No: 6

Müze Env.No: 2017/25

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,1534	4,02				94,55			0,1769	0,9847	0,1186
0,9	4,52				93,84			0,1686	0,511	0,0588

Katalog No: 7

Müze Env.No: 2017/26

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Ti	Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
	1,6	4,08				93,94			0,1827	0,1933	
0,56	2,65	10,5				86,11				0,1788	

Katalog No: 8

Müze Env.No: 2017/27

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,66gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,04	2,6972				95,16			0,3719	0,7321	
0,6634	4,09				92,75			0,4298	2,0713	

Katalog No: 9

Müze Env.No: 2017/28

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb
2,17	2,1725	0,2827			94,18	0,2369		0,1709	0,7192
1,87	3,78				93,43			0,2789	0,6405

Katalog No: 10

Müze Env.No: 2017/29

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,51	2,8612	0,6936			93,87	0,3005			0,7692	
0,736	5,42				93,09			0,2267	0,5268	

Katalog No: 11

Müze Env.No: 2017/30

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,65gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,5505	3,182				95,11			0,2061	0,9537	
0,1886	5,51				92,96			0,2129	1,1251	

Katalog No: 12

Müze Env.No: 2017/31

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,65gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,51	2,8612	0,6936			93,87	0,3005			0,7692	
0,736	5,42				93,09			0,2267	0,5268	

Katalog No: 13

Müze Env.No: 2017/32

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 12 mm, Ağ.: 5,64gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,8045	3,324				95,09			0,2401	0,5455	
0,3634	3,97				94,98			0,2221	0,4693	

Katalog No: 14

Müze Env.No: 2017/33

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,1937	4,64				94,43			0,2951	0,4485	
0,6505	6,04				92,76			0,2621	0,2856	

Katalog No: 15

Müze Env.No: 2017/34

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,27gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,546	3,66				94,74			0,1675	0,8843	
0,4841	5,96				92,62			0,2242	0,7156	

Katalog No: 16

Müze Env.No: 2017/35

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 12 mm, Ağ.: 5,53gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
2	1,8354	0,291			95,66				0,1435	0,0626
1,23	4,11				93,82			0,392	0,384	0,0614

Katalog No: 17

Müze Env.No: 2017/36

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,4401	2,378	0,3251			95,36			0,1814	1,313	
1,35	5,22				92,14			0,1909	1,1114	

Katalog No: 18

Müze Env.No: 2017/37

Ö.Y.: Ön yüz seçilemiyor. Punchmark ve Kontrmarklar.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,54gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
1,39	3,4839	0,75	0,0085		91,96	0,3259		0,2405	1,8347	
1,13	5,36	0,3511			91,28			0,2566	1,6252	

Katalog No: 19

Müze Env.No: 2017/38

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,8508	2,6496	0,2938			95,73				0,4712	
0,6224	2,875				95,85			0,1828	0,4716	

Katalog No: 20

Müze Env.No: 2017/39

Ö.Y.: Ön yüz seçilemiyor. Punchmark ve Kontrmarklar.

A.Y.: İncus ile Punchmark ve Kontrmarklar.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,27gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,8803	5,64	0,6044			91,8	0,2471	0,2352		0,5919	
1,93	6,52	1,92		0,0094	87,49	0,5989	0,729		0,6999	0,111

Katalog No: 21

Müze Env.No: 2017/40

Ö.Y.: Ön yüz seçilemiyor. Punchmark ve Kontrmarklar.

A.Y.: İncus ile Punchmark ve Kontrmarklar.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,34gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,5444	2,6931				95,62			0,2177	0,8364	0,0895
0,4567	2,7505				96,06			0,1619	0,5708	

Katalog No: 22

Müze Env.No: 2017/41

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,487	5,34				92,94			0,2715	0,9657	
1,77	7,97				89,23			0,2004	0,8323	

Katalog No: 23

Müze Env.No: 2017/42

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus, Punchmark ve Kontrmarklar.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,6284	2,2413				96,12			0,2144	0,7326	0,0637
1	2,2732				95,63			0,265	0,7446	0,0826

Katalog No: 24

Müze Env.No: 2017/43

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Kontrmark,Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Fe	Cu	As	Zr	Mo	Ag	Sb	W	Au	Pb	Bi
0,3844	4,75				93,34			0,2649	1,26	
1,52	8,05				88,8			0,2979	1,3234	

Katalog No: 25

Müze Env.No: 2017/44

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 26

Müze Env.No: 2017/46

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,56gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 27

Müze Env.No: 2017/48

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17 mm, Ağ.: 5,78gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 28

Müze Env.No: 2017/50

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 29

Müze Env.No: 2017/51

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,52gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 30

Müze Env.No: 2017/55

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,51gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 31

Müze Env.No: 2017/56

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 32

Müze Env.No: 2017/57

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 33

Müze Env.No: 2017/64

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,34gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 34

Müze Env.No: 2017/66

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 35

Müze Env.No: 2017/70

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 18 mm, Ağ.: 4,50gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 36

Müze Env.No: 2017/72

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 4,50gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 37

Müze Env.No: 2017/108

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 38

Müze Env.No: 2017/111

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 39

Müze Env.No: 2017/132

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,60gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 40

Müze Env.No: 2017/133

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 41

Müze Env.No: 2017/137

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus, Kontrmark ve Punchmark.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 42

Müze Env.No: 2017/138

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,54gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 43

Müze Env.No: 2017/139

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 44

Müze Env.No: 2017/141

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 45

Müze Env.No: 2017/143

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 46

Müze Env.No: 2017/146

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,51gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 47

Müze Env.No: 2017/150

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 48

Müze Env.No: 2017/156

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,52gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 49

Müze Env.No: 2017/158

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,56gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 50

Müze Env.No: 2017/159

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,61gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 51

Müze Env.No: 2017/160

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,20gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 52

Müze Env.No: 2017/165

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,67gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 53

Müze Env.No: 2017/171

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,50gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 54

Müze Env.No: 2017/175

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,42gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 55

Müze Env.No: 2017/178

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,50gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 56

Müze Env.No: 2017/179

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 57

Müze Env.No: 2017/181

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,43 gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 58

Müze Env.No: 2017/181

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ? ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 59

Müze Env.No: 2017/187

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 60

Müze Env.No: 2017/191

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 61

Müze Env.No: 2017/192

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,21gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 62

Müze Env.No: 2017/193

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 63

Müze Env.No: 2017/196

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus, Punchmark ve Kontrmark.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,36gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 64

Müze Env.No: 2017/205

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,23gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 65

Müze Env.No: 2017/207

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 66

Müze Env.No: 2017/210

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,14gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 67

Müze Env.No: 2017/211

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 68

Müze Env.No: 2017/212

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,37gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 69

Müze Env.No: 2017/214

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 70

Müze Env.No: 2017/215

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 71

Müze Env.No: 2017/218

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus, Punchmark.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,54gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 72

Müze Env.No: 2017/219

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,42gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 73

Müze Env.No: 2017/223

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,37gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 74

Müze Env.No: 2017/224

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,15gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 75

Müze Env.No: 2017/225

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,20gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 76

Müze Env.No: 2017/229

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 77

Müze Env.No: 2017/230

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 78

Müze Env.No: 2017/232

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 79

Müze Env.No: 2017/235

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 80

Müze Env.No: 2017/237

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 81

Müze Env.No: 2017/239

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Oklu Pers Kralı, Elindeki Nesne Seçilemiyor.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Katalog No: 82

Müze Env.No: 2017/243

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 83

Müze Env.No: 2017/247

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 84

Müze Env.No: 2017/252

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,53gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 85

Müze Env.No: 2017/258

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 86

Müze Env.No: 2017/260

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 87

Müze Env.No: 2017/263

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,32gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 88

Müze Env.No: 2017/265

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 89

Müze Env.No: 2017/268

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 90

Müze Env.No: 2017/269

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,39gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 91

Müze Env.No: 2017/272

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,53gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 92

Müze Env.No: 2017/280

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 93

Müze Env.No: 2017/281

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 13 mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 94

Müze Env.No: 2017/311

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 95

Müze Env.No: 2017/315

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 96

Müze Env.No: 2017/368

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 97

Müze Env.No: 2017/372

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,36gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 98

Müze Env.No: 2017/399

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 99

Müze Env.No: 2017/400

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 100

Müze Env.No: 2017/402

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III. Sağda Punchmark.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 4,85gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 101

Müze Env.No: 2017/403

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 102

Müze Env.No: 2017/408

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,43gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 103

Müze Env.No: 2017/414

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,37gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 104

Müze Env.No: 2017/418

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,55gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 105

Müze Env.No: 2017/421

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,51gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 106

Müze Env.No: 2017/422

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 107

Müze Env.No: 2017/423

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 108

Müze Env.No: 2017/430

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 109

Müze Env.No: 2017/431

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,36gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 110

Müze Env.No: 2017/432

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15 mm, Ağ.: 5,26gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 111

Müze Env.No: 2017/435

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16 mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 112

Müze Env.No: 2017/436

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,43gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 113

Müze Env.No: 2017/437

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 114

Müze Env.No: 2017/440

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14 mm, Ağ.: 5,54gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 115

Müze Env.No: 2017/441

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 116

Müze Env.No: 2017/445

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,12gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 117

Müze Env.No: 2017/447

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,33gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 118

Müze Env.No: 2017/522

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 119

Müze Env.No: 2017/524

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 18mm, Ağ.: 5,57gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 120

Müze Env.No: 2017/525

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 121

Müze Env.No: 2017/526

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,39gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 122

Müze Env.No: 2017/529

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,56gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 123

Müze Env.No: 2017/532

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,39gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 124

Müze Env.No: 2017/536

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,52gr.

Müze Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 125

Müze Env.No: 2017/537

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 126

Müze Env.No: 2017/539

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,51gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 127

Müze Env.No: 2017/546

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 128

Müze Env.No: 2017/549

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,29gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 129

Müze Env.No: 2017/553

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,26gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 130

Müze Env.No: 2017/555

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 131

Müze Env.No: 2017/556

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 132

Müze Env.No: 2017/558

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,33gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 133

Müze Env.No: 2017/564

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 134

Müze Env.No: 2017/565

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,34gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 135

Müze Env.No: 2017/566

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 20mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 136

Müze Env.No: 2017/568

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,43gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 137

Müze Env.No: 2017/569

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,46gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 138

Müze Env.No: 2017/570

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 139

Müze Env.No: 2017/580

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17mm, Ağ.: 5,51gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 140

Müze Env.No: 2017/585

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,41gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 141

Müze Env.No: 2017/588

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17mm, Ağ.: 5,26gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 142

Müze Env.No: 2017/589

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 143

Müze Env.No: 2017/591

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,57gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 144

Müze Env.No: 2017/595

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,35gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 145

Müze Env.No: 2017/598

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus ve Punchmark.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 146

Müze Env.No: 2017/600

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,22gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 147

Müze Env.No: 2017/605

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 148

Müze Env.No: 2017/606

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,43gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 149

Müze Env.No: 2017/609

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 150

Müze Env.No: 2017/613

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 17mm, Ağ.: 5,33gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 151

Müze Env.No: 2017/616

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,44gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 152

Müze Env.No: 2017/618

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 153

Müze Env.No: 2017/621

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 154

Müze Env.No: 2017/622

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,33gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 155

Müze Env.No: 2017/623

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,25gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 156

Müze Env.No: 2017/653

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 18mm, Ağ.: 5,32gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 157

Müze Env.No: 2017/689

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III. Punchmark.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,42gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 158

Müze Env.No: 2017/690

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III. Kenarda Punchmark.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,43gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 159

Müze Env.No: 2017/694

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 4,70gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 160

Müze Env.No: 2017/696

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III. Ortada Punchmark.

A.Y.: İncus ve Punchmark.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,48gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 161

Müze Env.No: 2017/706

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 162

Müze Env.No: 2017/709

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,42gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 163

Müze Env.No: 2017/710

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 18mm, Ağ.: 5,26gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 164

Müze Env.No: 2017/712

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Hançerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,53gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 165

Müze Env.No: 2017/724

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 18mm, Ağ.: 5,68gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 166

Müze Env.No: 2017/732

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Haçerli ve Oklu Pers Kralı, Tip IV.

A.Y.: İncus .

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,40gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC Arabia pl. XXVII, 10. CNG Triton XVIII, 234.

Katalog No: 167

Müze Env.No: 2017/734

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,49gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 168

Müze Env.No: 2017/737

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,50gr.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 169

Müze Env.No: 2017/743

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,50gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 170

Müze Env.No: 2017/744

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,38gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 171

Müze Env.No: 2017/746

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,47gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 172

Müze Env.No: 2017/756

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 16mm, Ağ.: 5,23gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 173

Müze Env.No: 2017/758

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 15mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

Katalog No: 174

Müze Env.No: 2017/761

Ö.Y.: Sağa Tam Boy, Mızraklı ve Oklu Pers Kralı, Tip III.

A.Y.: İncus.

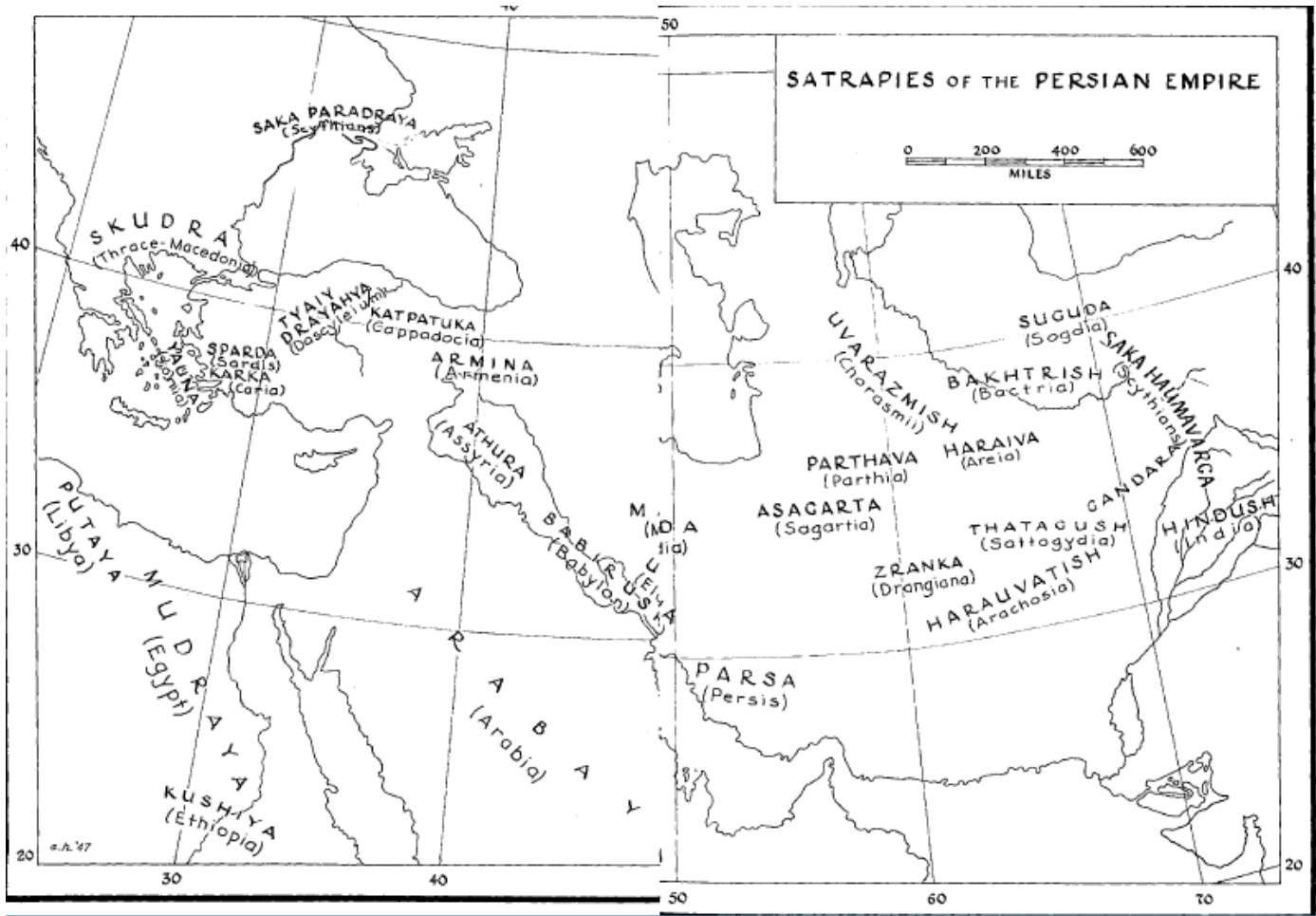
Dönem- Cins: Pers, AR.

Çap: 14mm, Ağ.: 5,45gr.

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma.

Ref.: BMC-p. XXV,15. BMC Ionia p. 324, 7.

HARİTALAR

(Kaynak: A. T. Olmstead, *History of the Persian Empire*, Chicago, 1948, Sy:21.)

Harita 1. Pers İmparatorluk ve Satraplık Sınırlarını Gösteren Harita.

(Kaynak: A. T. Olmstead, *History of the Persian Empire*, Chicago, 1948, Sy:30.)

Harita 2. Perslerin Ionia Bölgesinde Hâkimiyet Alanını Gösteren Harita.

KAYNAKÇA

- Akbıyıkoglu, K. (1990). Güre Basmacı Tümülüsü Kurtarma Kazısı, *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*”, Ankara.
- Akşit, İ. (1999). *Ancient Treasures Of Turkey*. İstanbul: Haşet Kitabevi.
- Anonim, (2017). *Uşak İli Çevre Durum Raporu*, Uşak Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Uşak.
- Arundell, F.V.J. (1834). *Discoveries In Asia Minor I*. London: Ibotson and Palmer.
- Atlan, S. (1976). *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, TTK Basımevi, Ankara.
- Atlan,S. (1993). *Grek Sikkeleri* , Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Balcer, J.M. (1993). “*The Ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia*” AMI 26, 81-90.
- Barclay V. H.,(1908). “The Coins” (Ed. D. G. Hogart), British Museum. Excavations at Ephesus. *The Archaic Artemisia (Capter V)*, London,74-93.
- Başgelen, N. (2005).“Bin Tepelerin Zengin Kralları Lydialılar”, *Seramik Türkiye Dergisi*.110- 117.
- Bodzek, J. (2014). “Remarks On The Origins of Achaemenid Satrapic Coinages” *Folia Numismatica 28/1*, Scientiae Sociales XCIX, Krakow, 3-10.
- Carradice, I., (1987), "The Regal Coinage of the Persian Empire", (Ed.) *I. Carradice, Coinage and Administration in the Athenian And Persian Empires*, Bar International Series 343, London, pp.73-108.
- Carradice, I., Price, M. (2001). *Hellen Dünyasında Sikke*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitabevi, İstanbul.
- Ceylan, M. A. (2007). Eşme (Uşak) Civarında Bazı Coğrafi Gözlemler, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:15, İstanbul.
- Çakmak, B., Özay, L. (2001). “Uşak Şehir Nüfusunun Tarihi Gelişimi”, *SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, Temmuz 2001, Sayı:2, 137-148.

- Çavuş, İ., Söyler, Ş. (2017). Uşak İli Sınırları İçerisindeki Şehir Sikkeleri, *Yüzev Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, Edit. Czichon, R.M., Söyler, Ş., Can, B., Çavuş, İ., İstanbul, 121-128.
- Çaypınar, Z.G. (1991). *Frigler'in Kökeni ve Tarihi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, T. (2001). Uşak Şehrinde Nüfus Hareketleri, *21.Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, Cilt II, İstanbul, 699-716.
- Çilingiroğlu, A.- French, D. H. (1994). *Anatolian Iron Ages 3*. Ankara: BIA.
- Corfu, N.A. (2011). A New Thesis For Siglos and Dareikos, *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress : Glasgow / ed. by Nicholas Holmes, Vol I*.
- Demir, M. (2014). *Lidyahılar. Mythos'tan Logos'a*. TTK Basımevi, Ankara.
- Demirel, Z. G., (2009). *Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri*, T.C Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Descat, R. (1986). "Notes sur la Politique Tributaire de Darius Ier", Le Tribut dans l'Empire Perse, Travaux de l'Institut d'Etudes iraniennes de l'Universite de la Sorbonne Nouvelle 13, Paris, 77-93.
- Dinç, M. (2019). Tarihsel Süreç İçinde Akmonia ve Yakın Çevresi: Kentin Coğrafi Konumu, Siyasi Tarihi ve Yapıları, *Akmonia*, Ankara, 1-26.
- Doğanay, H., Deniz, M. (2014). "Ulaşım Sistemleri ve Uşak", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. XIX, S. 32, 2.
- Drew-Bear, T. (1979). *The City of Temenouthyrai in Phrygia*. Chiron 9. 275-302.
- Erhat, A.(2000). *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 9. Basım, İstanbul.
- Evliya Celebi, *Evliya Celebi Seyahatnamesi*, c. IX, (Haz: Y. Dağlı-S.A. Kahraman-R. Dankoff), İstanbul 2005, s. 24.
- Fıratlı, N. (1970) Uşak Selçukler Kazısı ve Çevre Araştırmaları", *Türk Arkeoloji Dergisi*, sayı XIX/II, 109-160.
- Fıratlı, N. (1972). *Uşak-Selçukler Kazısı ve Çevre Araştırmaları 1966-1970*. TAD, XIX-II. TTK Basımevi, Ankara.
- Filges, A. (2006a). *Blaundos*. Byzas 3. 49-60.

- Gökyıldırım, T. (2011). Eski Yunan-Roma-Bizans Sikkelerinde Dinî Motif ve Semboller, *Anadolu' da Paranın Tarihi*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Ankara, Haziran 2011, 51.
- Greenewalt, C.H.Jr. (1966). *Lydian Pottery Of The Sixth Century B.C.* The Lydion and Marbled Ware, University of Pennsylvania, ABD.
- Greenewalt C.H.Jr., Crawford H. (1995). *Croesus of Sardis and the Lydian Kingdom of Anatolia*. (Edt: Jack M. Sasson). Civilizations of the Ancient Near East II. New York: Charles Scribner's Sons, 1173-1183.
- Günaltay, M. Ş. (1987). *Yakın Şark II Anadolu* (2. Baskı), TTK Yayınları, Ankara.
- Hamilton, W. J. (2013). *Küçük Asya*. (Çeviren: Kasım Toraman), Midas Kitap, Ankara.
- Herodotos. (2002). *Herodot Tarihi*. (Çeviren: Müntekim Ökmen), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Howgego, C.J. (1995). *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitabevi, İstanbul.
- İşık, F. (2017). *Perslerden Önce Anadolu, Persler Anadolu'da Kudret ve Görkem*, (Eds. Kaan İren, Çiçek Karaöz, Özgür Kasar) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 24-48.
- İzmirligil, Ü. (1975). *Uşak Selçuklular Tümülsleri, T.A.D.*, XXII-1, Ankara.
- Jenkins, G. K. (1989). *Ancient Greek Coins*, Numismatic Fine Arts Intl, London.
- Karwiese, S. (2004). *Antik Nüvizmatığe Giriş*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Khurt, A. (2009). *Eski Çağ'da Yakınoğu I-II*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Khurt, A. (2013) : *Eskiçağ'da Yakınoğu II* (Çev: Dilek Şendil), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Köroğlu, K. (2006). *Eski Mezopotamya Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 180-182.
- Kroll, J. H., (2010). Sardeis Sikkeleri, *Lidyalılar ve Dünyaları*, (Ed.Nicholas D. Cahill), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 143-156.
- Ksenophon, (2006). *Kyros'un Eğitimi*, (Çev: Yiğit Değer Bengi), Alfa Yayınları, İstanbul, 6.
- Ksenophon, (2011). *Anabasis*, (Çev. Oğuz Yarlığaş), Kabalcı Yayınevi, Birinci Basım İstanbul.

- Lloyd, S.-Mellaart, J. (1962). *Beycesultan I*, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels, British Institute of Archaeology at Ankara Occasional Publication, London, 196-197.
- Mansel, A. M. (1999). *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK Yayınevi, Ankara.
- Mellart, J.-Murray, A. (1995). *Beycesultan Vol. III*, Part II, London.
- Memiş, E. (2001). *Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi*, Çizgi Kitabevi Yayınları, II. Baskı, Konya.
- Oy, H. (2018). *İlk Tunç Çağı'nda Uşak 1-Merkez Banaz ve Sivashlı İlçeleri*, Gece Kitaplığı Basımevi- Ankara.
- Öntuğ, M.(2001). Osmanlıdan Cumhuriyete Banaz, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.III, S.2, Afyon, 55.
- Paksoy, G.(2011). *Anadolu' da Altın ve Gümüşe Vurulan Osmanlı Damgası, Anadolu' da Paranın Tarihi*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Ankara.
- Pamuk, Ş. (1999). *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Pasmans, P. (2002). De Perzische siglos, de zilveren pasmunt van de Achaemeniden", *De Muntklapper* 35, 1-6.
- Pazarcı, S.(2017). Karın Hazinesi: Lanet mi, İhanet mi, *Yüze Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, Edit. Czichon, R.M., Söyler, Ş., Can, B., Çavuş, İ., İstanbul, 53-61
- Pere N. (1968). *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Doğan Kardeş Yayıncılık, İstanbul.
- Ramsay, W.M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çeviren: Mihri Pektaş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Sarıkaya, S. (2012). Astyages ve Kroisos'un Sonu: Medler, Persler, Lidyalılar, *Aktüel Arkeoloji*, Sayı: 25, 38-51.
- Sarıkaya, S.-Arslan, M. (2017). Anadolu'da Persler, Savaş, İsyan ve Diplomasi, *Persler Anadolu'da Kudret ve Görkem*, (Eds. Kaan İren, Çiçek Karaöz, Özgür Kasar) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 78-99.
- Sevin, V.(1982). *Anadolu Uygarlıkları*, Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi C.2. Görsel Yayınları.

- Sevin, V. (1982), Phrygler, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*,C.2, Görsel Yayınlar İstanbul.
- Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK Basımevi, Ankara.
- Sevin, V. (2003). *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Sivas, T. T. (2008). *Frigler ve Frig Uygarlığı*, Friglerin Gizemli Uygarlığı. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 9-14.
- Strabon. (2000). *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*. (Çeviren: Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Taşkıran, H. (2017). Ege Prehistoryasında Uşak, *Yüzey Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, Edit. Czichon, R.M., Söyler, Ş., Can, B., Çavuş, İ., İstanbul, 19-24.
- Taştemür, E.(2017). Sebaste Antik Kenti, *Yüzey Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, Edit. Czichon, R.M., Söyler, Ş., Can, B., Çavuş, İ., İstanbul, 83-90.
- Tekin, O. (1988). Sikkenin Bulunuşundan Önceki Değişim ve Ödeme Araçları, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 40/41, 22-27
- Tekin, O. (1994). *Greks ve Roma Sikkeleri*, Yapı Kredi Yayınları İstanbul.
- Tekin, O. (1997). *Antik Nümismatik ve Anadolu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tekin, O. (1999). *Bizans Sikkeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tekin, O. (2000). *Eski Çağda Para*, Antik Nümismatiğe Giriş. Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Tekin, O. (2004). “*Meskûkât*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, XXIX.
- Tekin, O. (2007). *Eski Anadolu ve Trakya* (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tekin, O. (2009). *Antik Sikkeler ve İmgeler , Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ Anadolu Sikkelerinde Simgeler ve Çok kültürlülük*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 14.
- Tekin, O. (2011). *Lydia Krallığı'ndan Osmanlı İmparatorluğu' na Anadolu' da Sikke Darbı''*, *Anadolu' da Paranın Tarihi*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Ankara.

- Tekin, O. (2017). Pers Döneminde Anadolu'da Para ve Ticaret” *Persler Anadolu'da Kudret ve Görkem*, (Eds. Kaan İren, Çiçek Karaöz, Özgür Kasar) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,102-132.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi II*. (Çeviren: Ali Suat), Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- Tutsak, Ş. (1998). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Uşak*, Uşak Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi No:2, Pikamat Basımevi, İzmir.
- Tulay, A. S. (2001). *Genel Nümizmatik Sözlüğü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tümer, H. (1971). *Uşak Tarihi*, Uşak Halk Eğitimine Yardım Derneği Kültür Yayınları, No: 14,Gün Matbaası, İstanbul.

İnternet Bağlantısı:

“Bronz Satrap Sikkesi”

https://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?album=97&pid=10519#top_displ ay_media) [18.03.2019]

“Altın Pers Sikkesi, Dareikos”

<https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2013/cyrus-cylinder/works-on-view#slide11> [20.03.2019]

“Bronz Sikke Ephesos”

https://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?album=94&pid=7516#top_display_media) [21.03.2019]

